

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

S04
1964:52A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964:52

Inrikesdepartementet

**STATSLÅN TILL
SAMFUNDSLOKALER**

BETÄNKANDE AVGIVET AV
FRIKYRKOLOKALSUTREDNINGEN

Stockholm 1964

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964

Kronologisk förteckning

1. Indexlån. Del I. Kihlström. 96 s. Fl.
2. Indexlån. Del II. Kihlström. 526 s. Fl.
3. Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden. Esselte. 212 s. I.
4. Effektivare konsumentupplysning. Esselte. 111 s. H.
5. Bättre åldringsvård. Esselte. 121 s. S.
6. Alkoholreklamen. Norstedt & Söner. 278 s. Fl.
7. Statens skogar och skogsindustrier. Svenska Reproduktions AB. 144 s. Fl.
8. Kapitalutvecklingen i det svenska lantbruket. Esselte. 88 s. Jo.
9. Arbetsstidsförkortningens verkningar. Esselte. 216 s. S.
10. Företagsinteckning. Tiden-Barnängen Tryckerier AB. 149 s. Ju.
11. Älgfrågan. Norstedt & Söner. 188 s. Jo.
12. Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. Del II. Esselte. 302 s. Jo.
13. Religionsfrihet. AB Wilhelmssons Boktryckeri. XXVIII + 594 s. E.
14. Svensk namnbok 1964. AB E G Johanssons Boktryckeri, Karlshamn. 227 s. Ju.
15. Utlåtande av Juristkommissionen i Wennerströmaffären. Norstedt & Söner. 117 s. Ju.
16. Historisk översikt. Kyrkobegrepp. Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB, Uppsala. L III + 324 s. E.
17. Rapport av parlamentariska nämnden i Wennerströmaffären. Norstedt & Söner. 46 s. Ju.
18. Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) och tillhörande dokument. Marcus. 187 s. H.
19. Kommunal skatteutjämning. Kihlström. 419 s. Fl.
20. Krigsmaktens förbandssjukvård. Esselte. 222 s. Fö.
21. Bilskrotning. Esselte. 75 s. K.
22. Förbud mot utförsel av kulturföremål. Kihlström. 67 s. E.
23. Kronhjortsreservat m. m. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 109 s. Jo.
24. Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna. Esselte. 279 s. S.
25. Nytt skattesystem. Esselte. 827 s. Fl.
26. Offentliga byggnader 3. Ekonomiskt byggande. Esselte. 103 s. K.
27. Lag om förvaltningsförfarandet. Esselte. 719 s. Ju.
28. Beräkning av pensionsreserv i pensionsstat. Holmqvist skrivbyrå & kontorstryckeri. 39 s.
29. Koncernbidrag m. m. Esselte. 160 s. Fl.
30. Kristendomsundervisningen. Esselte. 182 s. S.
31. Skadestånd II. Esselte. 170 + 62 s. Ju.
32. Förtida tillträde, expropriationskostnad m. m. Marcus. 118 s. Ju.
33. Översättning av viktigare följdförfattning fördragen angående Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska kol- och stål gemenskapen. Marcus. 521 s. H.
34. Äktenskapsrätt I. Författningstext. Marcus. 96 s. Ju.
35. Äktenskapsrätt II. Motiv. Marcus. 597 s. J.
36. Ökat stöd till barnfamiljer. Esselte. 148 s. S.
37. Lantbrukets strukturutveckling. Esselte. 251 s. Jo.
38. Sammanställning av remissyttranden över fattningsutredningens förslag till ny författning. Del 3. Kap. 6 i förslaget till regeringsform. Marcus. 98 s. Ju.
39. Rapport och arbetsmaterial från arbetsgruppen för det kommunala sambandet juni 1964. Marcus. 179 s. Ju.
40. Mentalsjukvårdslag. Esselte. 418 s. S.
41. Bostadsstöd för pensionärer. Hæggström. 100 s. S.
42. Kommunal markpolitik. Esselte. 117 s. I.
43. Social omvårdnad av handikappade. Esselte. 208 s. + 16 s. ill. S.
44. Skolans försörjning med lärare II. Esselte. 296 s. E.
45. Sjuksköterskeutbildningen I. Grundutbildningen. Esselte. 319 s. S.
46. Sjuksköterskeutbildningen II. Vissa grundläggande undersökningar. Ut kommer senare.
47. Friluftslivet i Sverige. Del I. Utgångslägg för utvecklingstendenser. Svenska Reproduktions AB. 218 s. K.
48. Farmaceutisk utbildning och forskning. Esselte. 256 s. E.
49. Rätten till arbetstagares uppfinningar. Norstedt & Söner. 78 s. Ju.
50. Samordnad rehabilitering. Del I. Tiden-Barnängen Tryckerier AB. 224 s. S.
51. Samordnad rehabilitering. Del II. Tiden-Barnängen Tryckerier AB. 100 s. S.
52. Statslån till samfundslokaler. Kihlström. 100 s. S.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964:52

Inrikesdepartementet

STATSLÅN TILL
SAMFUNDSLOKALER

BETÄNKANDE AVGIVET
AV FRIKYRKOLOKALSUTREDNINGEN

EMIL KIHLSSTRÖMS TRYCKERI AKTIEBOLAG
STOCKHOLM 1964

Innehåll

Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet	5
Förslag till Kungörelse om statslån till samfundslokaler	7
Förslag till Instruktion för statens nämnd för samfundslokaler	13
Direktiven	16
Kap. 1 Inledning	18
Kap. 2 Religiösa sammanslutningar i Sverige	21
Kap. 3 Frågans tidigare behandling — Utredningsuppdragets avgränsning	24
Kap. 4 Synpunkter på frågan om statligt stöd till de fria samfunden . .	27
Kap. 5 Gällande bestämmelser rörande statslån för anordnande av all- männa samlingslokaler	31
Kap. 6 Upplåtelse av samfundslokaler till utomstående	34
Kap. 7 Lån eller bidrag	42
Kap. 8 Utformningen av statsstöd till samfundslokaler	46
Kap. 9 Handläggningen av låneärenden	48
Kap. 10 Kontroll	52
Kap. 11 Specialmotivering	54
Reservation och särskilt yttrande	57

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Inrikesdepartementet

Genom beslut den 28 juni 1962 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst fem utredningsmän med uppdrag att verkställa utredning angående statligt stöd till de fria kristna samfundens kyrkor och samlingslokaler.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom utredningsmän landshövdingen Martin Wahlbäck, tillika ordförande, lektor Ansgar Eeg-Olofsson, ledamöterna av riksdagens andra kammare Einar Gustafsson och Evert Svensson samt ledamoten av riksdagens första kammare Lars Schött.

Den 15 oktober 1962 bemyndigades chefen för socialdepartementet att tillkalla ytterligare en utredningsman. Med stöd härav tillkallades direktören Arne Elmgren.

Utredningsmännen har antagit benämningen Frikyrkolokalsutredningen.

T. f. försäkringsrådet Torsten Linde har förordnats att vara sekreterare åt utredningen.

Utredningen får härmed vördsamt överlämna betänkande angående Statslån till samfundslokaler.

Reservation har anförts av ledamoten Gustafsson, varjämte särskilt yttrande avgivits av ledamöterna Eeg-Olofsson och Svensson.

Utredningsuppdraget är härmed slutfört.

Stockholm den 14 juli 1964.

Martin Wahlbäck

A. Eeg-Olofsson

Arne Elmgren

Einar Gustafsson

Lars Schött

Evert Svensson

/ Torsten Linde

Förslag till

Kungörelse om statslån till samfundslokaler

Allmänna bestämmelser

1 §.

1 mom. Till evangeliskt trossamfund hörande församling eller annan lokal enhet ävensom sådant samfund självt må enligt bestämmelserna i denna kungörelse beviljas statslån för att tillgodose behovet av lokaler för gudstjänst och därtill anslutna lokaler för ungdomsarbete och annan form av gruppverksamhet jämte tillhörande utrymmen (*samfundslokaler*).

2 mom. Lån må beviljas för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnad, belägen å mark, som innehaves med äganderätt eller tomträtt. Med ombyggnad förstås sådan ändring, förbättring eller modernisering, som ej är att hänföra till löpande underhåll.

3 mom. I den mån det kan ske utan inkräktande på den egna verksamheten skola samfundslokaler opartiskt och på skäliga villkor tillfälligt upplåtas för ändamål, som ej kan anses motverka syftet med den verksamhet, som bedrivs i lokalen. För upplåtelse av gudstjänstrum skall därutöver gälla, att upplåtelsen ej innebär något som strider mot rummets helgd eller samfundets trosuppfattning, samt att det kan antagas för visst, att gudstjänstrummet och dess inventarier behandlas med aktsamhet och pietet.

4 mom. Svenska kyrkan och dess församlingar omfattas icke av denna kungörelse.

2 §.

Lån beviljas av Kungl. Maj:t, som tillika fastställer villkoren för lånets förräntning och amortering. Ärenden rörande lån beredas av statens nämnd för samfundslokaler.

Lånens storlek och lånevillkoren

3 §.

Lån må utgå med högst 50 procent eller, när synnerliga skäl äro därtill, med högst 70 procent av det belopp, vartill med ledning av kostnadsberäkning (entreprenadkontrakt), försäljningsanbud eller värdering byggnadskostnaderna, köpesumman eller byggnadsvärdet prövas böra beräknas (*låneunderlaget*).

I låneunderlaget må icke inräknas utgifter för anskaffande av tomt eller inventarier. Skall byggnaden inrymma även andra lokaler än samfundslokaler, skall vid låneunderlagets beräkning hänsyn tagas endast till den del av byggnadskostnaderna, köpesumman eller byggnadsvärdet, som kan anses belöpa på sistnämnda lokaler.

4 §.

För lånet skall ställas säkerhet bestående av inteckning i den med lånet avsedda fastigheten eller tomträtten. Inteckning skall ligga inom 90 procent av det värde, vilket beräknas kunna vid tiden för lånets utbetalande åsättas fastigheten eller tomträtten. Inteckning, som är utgiven av annan än låntagaren, skall vara försedd med påskrift av denne, att han ikläder sig betalningsansvaret för gälden.

Såsom ytterligare säkerhet för lånet skola pantförskrivnas hos annan långivare belånade inteckningar med bättre förmånsrätt i fastigheten eller tomträtten än den enligt första stycket för statslånet ställda säkerheten eller deras värde, i den mån dessa inteckningar, eller värdet av dem, icke behöva tagas i anspråk för gäldande av den fordran, för vilken inteckningarna i första hand äro pantförskrivna.

Endast då särskilda omständigheter föranleda därtill må låntagaren till skyddande av egen kapitalinsats förfoga över inteckning med bättre rätt än inteckning till säkerhet för statslånet.

5 §.

Lån skall, i den mån det icke enligt 6 § fastställts att vara räntefritt och stående, förräntas och återbetalas med en fast, vid lånets beviljande bestämd annuitet. Räntefoten skall vara lika med den vid beviljandet gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Beträffande lån för nybyggnad bestämmes annuiteten så att lånet, i den mån det ej är räntefritt och stående, blir slutamorterat inom tjugufem år; är fråga om äldre byggnad, bestämmes amorteringstiden med hänsyn till lånets storlek samt byggnadens ålder och beskaffenhet. Låntagaren äger rätt att verkställa inbetalningar å lånet utöver vad nyss sagts.

6 §.

Lån må till viss del beviljas såsom räntefri stående del. Sådan del må i intet fall överstiga 40 procent av låneunderlaget.

Räntefri stående del av lån må icke i annat fall än som avses i 8 § från statens sida uppsägas till betalning före utgången av den enligt 5 § bestämda amorteringstiden. Vid utgången av amorteringstiden skall räntefri stående del av lån avskrivnas eller, om särskilda skäl äro därtill, återbetalas. Beslut härom meddelas av Kungl. Maj:t.

7 §.

Låntagare är skyldig att rörande förvaltningen av samfundslokalerna underkasta sig de kontrollbestämmelser Kungl. Maj:t eller statens nämnd för samfundslokaler finner skäl meddela ävensom att hålla med lånet avsedd byggnad till betryggande belopp försäkrad mot brand och vattenskada.

8 §.

Låntagare är skyldig att efter uppsägning omedelbart återbetala hela lånet om

- a) låntagaren genom bedräglig uppgift föranlett att lånet beviljats;
- b) låntagaren försummar att erlægga föreskrivet annuitetsbelopp;
- c) låntagaren underlåter att erlægga avgifter för de försäkringar som avses i 7 § eller eljest åsidosätter för försäkringarnas giltighet stadgade villkor;
- d) byggnaden vanvårdas;
- e) låntagaren i uppenbar strid mot föreskrifterna i 1 § 3 mom. vägrar att upplåta lokalerna för ändamål, som icke är att hänföra till gudstjänst och därmed jämförlig förrättning;
- f) fastigheten eller tomträtten utan medgivande av nämnden för samfundslokaler helt eller delvis övergår till annan;
- g) eljest sådana förhållanden inträffa, att låntagaren, med hänsyn till låneändamålet, uppenbarligen icke längre bör få tillgodonjuta lånet.

Beslut om uppsägning meddelas av nämnden för samfundslokaler.

Finner länsstyrelse beträffande visst lån fall föreligga som i första stycket sägs, har länsstyrelsen att därom göra anmälan till nämnden.

Förfarandet i låneärenden m.m.

9 §.

I syfte att få det statliga stödet så inriktat, att det länder ortens religiösa liv till största möjliga gagn, skall, innan statslån sökes, förhandsgranskning ske hos nämnden för samfundslokaler.

För detta ändamål skall till nämnden lämnas redogörelse för de planerade åtgärderna jämte uppgifter angående omfattningen av religiös och därtill knuten verksamhet på orten, utvisande bland annat vilka trossamfund, som där äro företrädade, de lokala församlingarnas eller motsvarande sammanslutningars medlemsantal och beskaffenheten av förefintliga, för de särskilda sammanslutningarnas verksamhet avsedda lokaler, ävensom den utredning i övrigt, som nämnden må föreskriva.

Är fråga om lån för ombyggnad eller köp av byggnad skall, på sökandens bekostnad och enligt närmare föreskrifter, som meddelas av nämnden för

samfundslokaler, besiktning och värdering av fastigheten, tomträtten eller byggnaden äga rum. Instrument över sådan besiktning skall åtfölja framställning om förhandsgranskning.

Ansökan om förhandsgranskning bör, där så ske kan, vara åtföljd av yttrande från vederbörande samfunds ledning.

Över ansökan om förhandsgranskning inhämtar nämnden yttrande dels av Sveriges frikyrkoråd eller annat för samverkan mellan evangeliska trossamfund bildat organ dels ock, om så finnes erforderligt, av länsstyrelsen, vederbörande kommun eller annan som beröres av ärendet.

Nämnden avgiver utlåtande, huruvida den finner de planerade åtgärderna lämpliga.

10 §.

Ansökan om lån skall ställas till Kungl. Maj:t och ingivas till nämnden för samfundslokaler.

Har ansökan ej föregåtts av förhandsgranskning må den av nämnden avvisas. Ansökan om lån till ny- eller ombyggnad skall vara åtföljd av huvudritningar jämte tillförlitlig kostnadsberäkning. I övrigt skall vid låneansökan fogas den utredning nämnden föreskriver.

11 §.

Nämnden har att med eget utlåtande till Kungl. Maj:t överlämna ansökanen jämte därtill hörande handlingar. Utlåtandet skall, om lån tillstyrkes, innefatta förslag i fråga om lånets storlek ävensom beträffande de villkor, som böra gälla för lånet, med särskilt angivande av storleken av den fasta annuiteten.

12 §.

Framställning om utfående av beviljat lån göres hos länsstyrelsen inom ett år, räknat beträffande ny- eller ombyggnadsföretag från företagets fullbordande och vid köp av byggnad från dagen för Kungl. Maj:ts beslut i låneärendet.

Äro skäl därtill, må länsstyrelsen upptaga framställningen till prövning utan hinder av att den inkommit senare än nyss sagts. Finner länsstyrelsen så ej böra ske, skall frågan härom underställas Kungl. Maj:t.

Framställning om utfående av lånebelopp upprättas i enlighet med formulär, som fastställles av statens nämnd för samfundslokaler. Vid framställningen skola fogas de uppgifter och handlingar, som angivas i formuläret.

13 §.

I ärende angående utfående av lån för köp av byggnad skall länsstyrelsen,

om granskningen av framställningen och därvid fogade handlingar ej föranleder till annat, mot erhållande av skuldförbindelse enligt ett av statens nämnd för samfundslokaler fastställt formulär och föreskriven säkerhet utbetala lånebeloppet till sökanden.

14 §.

I ärende angående utfående av lån för ny- eller ombyggnad skall på sökandens bekostnad verkställas besiktning och värdering av byggnaden. I fråga om sådan besiktning och värdering skola bestämmelserna i 9 § tredje stycket äga motsvarande tillämpning.

15 §.

Framgår av instrument över förrättning, som avses i 14 §, att byggnadsföretaget utförts i enlighet med fastställda villkor, har länsstyrelsen att med ledning av instrumentets uppgifter rörande låneunderlaget samt värdet å fastigheten eller tomträtten bestämma det lånebelopp, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut skall utgå. I fråga om utbetalning av lånebeloppet skall vad i 13 § sägs äga tillämpning.

Har byggnadsföretaget icke utförts i enlighet med fastställda villkor, må länsstyrelsen utan hinder därav utbetala lånebeloppet, därest fråga är om en mindre avvikelse. Är avvikelsen av väsentlig betydelse, skall ärendet hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning.

16 §.

Om utbetalning av lån skall länsstyrelsen ofördröjligen underrätta statens nämnd för samfundslokaler.

17 §.

Annuiteter å lån betalas halvårsvis till länsstyrelsen å tid som angives i låneförbindelsen.

Å annuitet eller eljest till betalning förfallet lånebelopp, som icke erlägges inom åtta dagar efter förfallodagen, är låntagaren skyldig att, räknat från sistnämnda dag till dess betalning sker, erlägga dröjsmålsränta enligt de grunder, som äro eller må bliva i särskild ordning bestämda.

18 §.

Det ankommer på länsstyrelsen att på betryggande sätt förvara säkerheter, som lämnats för lån, samt att i övrigt vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för säkerställande och indrivning av statens fordran i anledning av utlämnade lån.

19 §.

Förvaltningen av lånefonden för samfundslokaler handhaves av statskontoret, som av nämnden för samfundslokaler och länsstyrelserna skall erhålla de uppgifter som erfordras för fondförvaltningen.

Denna kungörelse träder i kraft — — —

Förslag till
Instruktion för statens nämnd för samfundslokaler

1 §.

Statens nämnd för samfundslokaler utgör rådgivande organ i frågor enligt kungörelsen den (nr) om statslån till samfundslokaler ävensom i frågor, vilka äga samband därmed.

2 §.

Nämnden åligger att

- a) mottaga samt med eget utlåtande till Kungl. Maj:t vidarebefordra ansökningar om lån till samfundslokaler;
- b) meddela föreskrifter angående vad den som söker lån därvid har att iakttaga;
- c) fullgöra de åligganden i övrigt, som enligt den i 1 § nämnda kungörelsen åvila nämnden;
- d) fullgöra de särskilda uppgifter, som Kungl. Maj:t kan komma att ålägga nämnden;
- e) handhava de medel, som må ställas till nämndens förfogande; samt
- f) i övrigt vidtaga de åtgärder till främjande av syftet med nämndens verksamhet, som kunna finnas lämpliga.

3 §.

Nämnden består av åtta av Kungl. Maj:t för viss tid förordnade ledamöter.

Kungl. Maj:t utser en ledamot att vara nämndens ordförande. Nämnden utser inom sig vice ordförande.

4 §.

Hos nämnden skall finnas en sekreterare, vilken antages av nämnden. Nämnden äger jämväl antaga övrig för verksamheten erforderlig personal samt, i mån av behov, för särskilda uppgifter anlita experter och sakkunniga, som ej äro anställda hos nämnden.

5 §.

Kungl. Maj:t bestämmer ersättning till nämndens ledamöter och till dess sekreterare.

Ersättning till övrig av nämnden antagen personal samt anlitate experter och sakkunniga bestämmes av nämnden enligt föreskrifter, som Kungl. Maj:t meddelar.

6 §.

Sekreteraren handhar ledningen av det löpande arbetet inom nämnden. Han är ansvarig för att inkommande ärenden företagas till avgörande samt att nämndens beslut bliva i vederbörlig ordning verkställda.

Närmare bestämmelser rörande arbetet inom nämnden och föreskrifter i fråga om personalen meddelas av nämnden.

7 §.

Nämnden sammanträder på kallelse av ordföranden, så ofta omständigheterna föranleda det. Sammanträde skall hållas i Stockholm, där ej förhållandena påkalla att det hålles å annan ort inom riket.

Nämnden eller dess ordförande äger uppdraga åt en eller flera av ledamöterna, befattningshavare hos nämnden eller anlita expert eller sakkunnig att företaga resor inom landet.

8 §.

Vid handläggning av ärende av principiell betydelse eller av större vikt böra såvitt möjligt samtliga ledamöter närvara.

Beslut må ej av nämnden fattas med mindre minst hälften av antalet ledamöter deltaga, däribland ordföranden eller vice ordföranden. Såsom nämndens beslut gäller den mening, varom de flesta förena sig, eller, vid lika röstetal, den som biträdes av ordföranden.

9 §.

Vid sammanträde skall föras protokoll, angivande de ledamöter som närvarit, de ärenden som behandlats samt besluten. Förekommer skiljaktig mening, skall denna antecknas till protokollet. Protokollet justeras av ordföranden.

10 §.

I utlåtande eller skrivelse, som avlättes till Kungl. Maj:t eller chef för statsdepartement, skall angivas vilka ledamöter, som deltagit i nämndens beslut i ärendet. Har vid besluts fattande skiljaktig mening förekommit, skall denna angivas i skrivelsen eller utdrag av protokoll bifogas skrivelsen.

11 §.

Nämnden skall på begäran tillhandagå andra myndigheter med de upplysningar och det biträde som nämnden kan lämna. Av andra myndigheter

äger nämnden påkalla de upplysningar och det biträde, som erfordras för dess verksamhet och av myndigheterna kunna lämnas.

12 §.

Det åligger nämnden att årligen dels före den 1 september till chefen för inrikesdepartementet avgiva berättelse över nämndens verksamhet under sistförflutna budgetår, dels ock inom därför stadgad tid till riksrevisionsverket för granskning överlämna räkenskaper med tillhörande verifikationer för senaste budgetåret.

Denna instruktion träder i kraft...

Direktiven för utredningen

Direktiven för de sakkunnigas arbete innefattas i ett anförande till statsrådsprotokollet den 28 juni 1962 av dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Torsten Nilsson. Departementschefen anförde därvid i huvudsak följande:

Sedan 1942 har staten genom lån och bidrag främjat tillkomsten av allmänna samlingslokaler. Som allmän förutsättning för det statliga stödet gäller, att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåtes åt envar inom orten verksam organisation.

I två vid 1962 års riksdag väckta likalydande motioner (I: 88 och II: 116) föreslogs att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning beträffande möjligheterna för de fria kristna samfundet att erhålla statligt stöd till byggande och underhåll av kyrkor och samlingslokaler. Motionerna behandlades av allmänna beredningsutskottet i dess utlåtande nr 15.

Efter att ha erinrat om att de fria kristna samfundens insatser på skilda samhällsområden åtnjuter stöd av det allmänna anförde utskottet, att det syntes befogat att staten skall äga möjlighet att lämna ekonomiskt stöd till samfund, vilka icke har förmåga att själva helt bekosta kyrkor eller samlingslokaler, som motsvarar rimliga krav på tidsenlig standard, eller att sörja för nödigt underhåll av dem. Samfundens särskilda karaktär medförde emellertid svårigheter för dem att tillgodogöra sig statligt stöd för detta ändamål. Genom det till långivningen fogade villkoret att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor skall upplåtas till envar på orten verksam organisation hade lånemöjligheterna för samlingslokaler under de fria kristna samfundens huvudmannaskap i realiteten begränsats. Frågan om möjligheterna att lämna statligt stöd till samfundens byggande och underhåll av kyrkor och samlingslokaler borde utredas. Utskottet ansåg, att utredningen borde vara förutsättningslös, men anförde följande allmänna synpunkter i frågan.

Det har sålunda icke varit utskottets avsikt att samfundet skulle i förevarande hänseende givas någon privilegierad ställning i förhållande till andra organisationer utan endast att hänsyn skall tagas till deras särart. I den mån stöd anses böra lämnas inom ramen för det nuvarande systemet med statligt stöd till allmänna samlingslokaler blir ett av de mest framträdande och svårlösta problemen att åstadkomma en jämkning i de lånevillkor som avser skyldighet att upplåta lokalerna till utomstående organisationer. En avvägning måste härvid ske mellan de olika in-

tressen som i detta sammanhang anmäler sig. Å ena sidan bör samfundens naturliga anspråk på självbestämmanderätt inom vida gränser beaktas. Så bör ske även när det gäller andra organisationer än de kristna samfunden. Det synes sålunda icke skäligt att organisation skall behöva upplåta lokal för ändamål som är oförenligt eller står i strid med dess allmänna syften. För de kristna samfundens del skulle detta i första hand innebära att hänsyn finge tagas till samfundslokalernas karaktär av gudstjänstrum. Man kan å andra sidan icke bortse från att det från olika synpunkter kan vara ett samhällligt intresse att lokalerna i rimlig omfattning ställas till förfogande för vissa andra ändamål.

Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr 164).

Den av riksdagen begärda utredningen bör nu komma till stånd.

KAPITEL I

Inledning

Det sextonde århundradets reformationsverk i Sverige kom att innebära bl. a., att rikets invånare skulle i stället för den romersk-katolska läran omfatta den evangelisk-lutherska, där förledet "evangelisk" kan sägas markera avfälligheten från Rom och är lika betecknande för såväl den ena som den andra av de båda trosriktningar, som skulle komma att dominera inom protestantismen, den lutherska och den reformerta. Liksom under den katolska tiden förelåg i Sverige skyldighet för envar att bekänna sig till den enda i landet tillåtna religionen. Enligt 1686 års kyrkolag skulle sålunda inom riket och underlydande provinser alla bekänna sig till den kristliga lära, som är grundad i bibeln och författad i bekännelse-skrifterna. Konventikelplakatet av år 1726 förbjöd anordnande och deltagande i enskilda sammankomster — bortsett från enskild husandakt — för andakt eller gudstjänst. Vissa lättnader bereddes dock efter hand främmande trosbekännare. Redan under 1700-talets förra hälft erhöll sålunda anhängare av den reformerta kyrkan rätt till fri religionsutövning. Genom 1781 års toleransedikt tillförsäkrades till riket inflyttade främmande kristna trosbekännare och deras avkomlingar rätt att bilda egna församlingar och hålla egna religionslärare. Följande år medgavs mosaiska trosbekännare att utöva sin religion på platser, där judar ägde bosätta sig. Men det var alltjämt förbjudet för landets inhemska undersåtar att besöka främmande gudstjänster, och avfall från den evangelisk-lutherska läran var straffbelagt.

I 1809 års regeringsform, § 16, uttalas att "Konungen bör . . . skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, så vitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer". Stadgandet ledde emellertid icke till någon omedelbar ändring i den bestående religionslagstiftningen. Först år 1858 upphävdes konventikelplakatet. Två år senare, 1860, avskaffades straffet för avfall från den rena evangeliska läran och öppnades möjlighet att övergå från svenska kyrkan till främmande kristet trossamfund. Fram till år 1873 fick främmande trosbekännare icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd bilda församlingar med rätt till fri religionsutövning, men efter sistnämnda år erfordrades sådant tillstånd icke vidare. Om de personer som bildade församlingen önskade att denna skulle erkännas av Kungl. Maj:t, kunde de emellertid göra ansökan härom. Erkännandet

innebar att församlingen var tillförsäkrad fri religionsutövning. Medlem av svenska kyrkan, som omfattat främmande kristen lära och därför ville utträda ur svenska kyrkan, ägde på vissa villkor möjlighet härtill. Ända fram till ikraftträdandet av 1951 års religionsfrihetslag gällde dock formellt en förordning av år 1869 angående ansvar för den som söker förmå annan till avfall från den evangelisk-lutherska läran.

I proposition nr 100 till 1951 års riksdag angående *religionsfrihetslag* anknöt föredragande departementschefen till den religionsfrihetsprincip, som kommit till uttryck i § 16 regeringsformen, och hävdade att denna princip enligt nutida uppfattning innebar, att det skall stå den enskilde fritt ej blott att bekänna sig till annan religion än den som omfattas av folkets flertal utan även att ställa sig utanför varje religiös gemenskap.

Religionsfrihetslagen av år 1951 stadgar bl. a. att det står envar fritt att utöva sin religion, såvida han icke därigenom stör samhällets lugn eller åstadkommer allmän förargelse. Envar äger rätt att för religiös gemenskap deltaga i sammankomst och sammansluta sig med andra. Ingen är skyldig att tillhöra trossamfund. Med trossamfund förstås, förutom svenska kyrkan, sammanslutning för religiös verksamhet, vari ingår att anordna gudstjänst.

Inom Svenska kyrkan utgör byggande och underhåll av kyrkobyggnad i princip en kommunal angelägenhet. Frågan om statsbidrag till kyrkobyggnader upptogs i motioner till 1960 års riksdag (I: 148 och II: 181). I motionerna hemställdes om utredning huruvida och på vilket sätt en utjämning av kostnaderna för territoriell församling åvilande skyldighet att bygga och underhålla kyrka kunde åstadkommas. Motionärerna påpekade, att det föreligger stor ojämnhet i skattebelastningen kommunerna emellan. Kyrkobyggnadsskyldigheten anses i stor utsträckning betungande särskilt för avfolkade landsbygdskommuner med ringa invånarantal. Vidare framhålles i motionerna att i vårt land finnes många kyrkobyggnader av så stort intresse eller utgörande byggnadsminnesmärken av sådan art att det framstår som ett allmänt intresse att de bevaras för framtiden.

Tredje lagutskottet, utlåtande nr 30, anförde bl. a.

Det föreliggande materialet ger klart belägg för motionärernas påstående att utdebiteringen för kyrkliga ändamål i vissa företrädesvis smärre församlingar är oproportionerligt hög. I så gott som samtliga remissyttranden har också vitsordats, att motionärerna berört ett problem, vars lösning är i hög grad angelägen. Behovet av åtgärder kan emellertid enligt utskottets mening icke rätt bedömas utan känedom om det totala skattetrycket i de kommuner, där vederbörande församling är belägen. Frågan om kommunal skatteutjämning är föremål för utredning genom skatteutjämningskommittén. Med hänvisning till vad denna kommitté anført... finner sig utskottet icke böra förorda att frågan om utjämning av församlingarnas kostnader för byggande och underhåll av kyrka nu göres till föremål för särskild utredning.

Utskottet hemställde att motionerna jämte utskottsutlåtandet skulle över-

lämnas till 1958 års skatteutjämningskommitté. Riksdagen beslöt i enlighet härmed. Skatteutjämningskommittén har i avgivet betänkande angående "Kommunal skatteutjämning" (SOU 1964: 19) även berört frågan om statlig bidragsgivning till de kyrkliga kommunerna (sid. 222 ff). Dessa föreslås av kommittén komma i åtnjutande av skatteutjämningsbidrag men enbart i form av tillskott av skatteunderlag då brist på skatteunderlag är för handen. Däremot anser kommittén spännvidden mellan de kyrkliga utdebiteringarna icke vara så stor att tillräckliga skäl föreligger att, i likhet med vad som föreslagits för de borgerliga primärkommunerna, ge de kyrkliga kommunerna bidrag på grund av att utdebiteringen överstiger viss nivå.

KAPITEL 2

Religiösa sammanslutningar i Sverige

De religiösa sammanslutningarna kan betecknas såsom samfund eller föreningar. I överensstämmelse med den i 1951 års religionsfrihetslag upptagna definitionen får för samfund eller trossamfund anses utmärkande att i verksamheten ingår anordnande av gudstjänst. Med förening avses en sammanslutning för religiös verksamhet med ändamål att arbeta för väckelse och fostran, varvid gudstjänster kan förekomma utan att utgöra något för verksamheten särskilt utmärkande moment. Såsom exempel på sådana föreningar kan nämnas Kristliga föreningen av unge män, respektive unga kvinnor (KFUM och KFUK). I vårt land representerade trossamfund kan schematiskt indelas i kristna och icke kristna samfund. Inom kretsen av kristna samfund kan i förevarande sammanhang lämpligen skiljas mellan evangeliska och icke evangeliska samfund.

De evangeliska samfund, som med början vid mitten av 1800-talet framträtt i Sverige, är väckelserörelser inom eller vid sidan av den svenska kyrkan. De fria kristna samfundens anhängare har endast i ringa utsträckning uppfattat sig stå i någon avgjord motsatsställning till Svenska kyrkan. Närmast knutna till denna torde vara Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Missionssällskapet Bibeltrogna vänner, Östra Smålands missionsförening och Laestadianismen, men även Svenska Missionsförbundet och Svenska Alliansmissionen får i sin trosuppfattning anses stå den evangelisk-lutherska svenska kyrkan nära. Vid sidan av de nu nämnda märkes ett antal samfund, som utbildat sin trosuppfattning under reformert inflytande, nämligen de baptistiska och metodistiska samfunden. Som baptistiska betecknas Fribaptistsamfundet, Helgelseförbundet, Svenska Baptistsamfundet, Pingströrelsen och Örebro Missionsförening. De viktigaste metodistiska samfunden utgöres av Frälsningsarmén, Metodistkyrkan i Sverige och Svenska Frälsningsarmén.

Inom vad som skulle kunna kallas det praktiska samfundslivet torde den i det föregående använda indelningen i lutherska, baptistiska och metodistiska samfund spela en mindre framträdande roll. Enligt en terminologi, som synes ha blivit vedertagen på frikyrkligt håll, skiljer man mellan de egentliga frikyrkosamfunden och övriga fria samfund. Till de egentliga frikyrkosamfunden hänföres därvid Fribaptistsamfundet, Helgelseförbundet, Metodistkyrkan, Svenska Alliansmissionen, Svenska Baptistsamfundet,

Svenska Frälsningsarmén, Svenska Missionsförbundet och Örebro Missionsförening. Till övriga fria samfund räknas bl. a. Frälsningsarmén och Pingströrelsen. Hit torde även böra föras Vännernas samfund (Kväkarna). Till en tredje grupp kan lämpligen hänföras de svenska kyrkan närstående samfunden Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Missionssällskapet Bibeltrogna vänner och Östra Smålands missionsförening. Det gemensamma för dem är, att de är väckelserörelser av pietistisk art och att de betonar sin bibeltrohet.

De i det föregående såsom egentliga frikyrkosamfund betecknade samfunden har i Sveriges frikyrkoråd — tidigare benämnt Frikyrkliga samlarbetskommittén — skapat ett samarbetsorgan "mellan trossamfund med en frikyrklig åskådning". (Frikyrkorådets stadgar 1 §). Frikyrkorådet har till uppgift "att verka för samförstånd mellan de olika frikyrkliga samfunden, att vara ett organ för samarbete dem emellan i syfte att befrämja deras gemensamma intressen samt att föra deras talan i de fall, då ett gemensamt uppträdande kan anses vara till gagn för den sak de alla vilja tjäna". (2 §).

I vårt land verksamma trossamfund utgöres för närvarande i huvudsak av följande; ungefärligt medlemsantal 1962 angives inom parentes, i den mån uppgifter kunnat erhållas.

1. Kristna samfund

A. Evangeliska

1.	<i>Svenska kyrkan</i>	—
2.	<i>Svenska kyrkan närstående</i>	
	Evangeliska Fosterlandsstiftelsen	(40 000)
	Missionssällskapet Bibeltrogna vänner	(30 000)
	Östra Smålands missionsförening	—
	Laestadianerna	(20 000)
3.	<i>Till Sveriges frikyrkoråd anslutna</i>	
	Fribaptistsamfundet	(1 500)
	Helgelseförbundet	(5 600)
	Metodistkyrkan	(11 000)
	Svenska Alliansmissionen	(15 000)
	Svenska Baptistsamfundet	(32 000)
	Svenska Frälsningsarmén	(2 000)
	Svenska Missionsförbundet	(96 000)
	Örebromissionen	(20 000)
4.	<i>Frikyrkorådet närstående samfund</i>	
	Frälsningsarmén	(41 000)
	Pingströrelsen	(92 000)
	Vännernas samfund (Kväkarna)	(100—200)
5.	<i>Andra evangeliska trossamfund</i>	
	Franska reformerta församlingen	(100)
	Anglikanska kyrkan	(300)
	Estnisk evangelisk-lutherska kyrkan	(3 000)

B. Icke evangeliska

	Romersk-katolska kyrkan	(29 000)
	Grekisk-katolsk-ortodoxa kyrkan	(1 300)

Estnisk ortodoxa kyrkan	(3 000)
Finska ortodoxa församlingen	(1 500)
Adventistsamfundet i Sverige	(3 200)
Christian Science	(—)
Nya kyrkan	(—)
Bibel- och traktatsällskapet Vaktornet (Jehovas vittnen)	(8 000—9 000)
Jesu Kristi kyrka av Sista Dagars Heliga (Mormonkyrkan)	(3 000)

2. Icke kristna samfund

Mosaiska trosbekännare ..... (13 000—14 000)

Härutöver torde inom denna avdelning endast vara att räkna med enstaka grupper av islamitiska trosbekännare och möjligen även buddhistiska.

KAPITEL 3

Frågans tidigare behandling. — Utredningsuppdragets avgränsning

I de båda likalydande motionerna I: 74 och II: 103 till 1951 års riksdag anfördes att gällande bestämmelser om bidrag och lån för anordnande av allmänna samlingslokaler är så utformade att de reellt, om ock ej formellt, utestänger religiösa sammanslutningar från möjligheten att komma i åtnjutande av statligt lån.

”En av en religiös förening byggd lokal kan nämligen betraktas som vigd för religiöst ändamål och kan av naturliga skäl ej användas för vilka profana ändamål som helst. Behovet av allmänna samlingslokaler för religiösa sammankomster är dock stort. Likaväl som befolkningen i en bygd behöver lokal för profana ändamål, behöver den det för religiösa. Byggandet av lokaler för båda dessa ändamål bör därför enligt vår uppfattning underlättas. Det synes oss därför obilligt att de religiösa föreningarna i realiteten skola vara uteslutna från möjligheten till statliga lån vid byggandet av sina lokaler. I den sekulariserade tid, vari vi leva, bör den svenska staten enligt vår uppfattning inte försvåra de religiösa föreningarnas arbete genom att sätta byggandet av allmänna samlingslokaler för religiöst ändamål i särställning. De religiösa föreningarna böra inom ramen för bestämmelserna rörande de statliga lånen till anordnande av allmänna samlingslokaler få möjlighet att erhålla lån. Då användandet av deras lokaler emellertid i huvudsak skulle vara i likhet med församlingshem begränsat till kulturella och religiösa sammankomster, kan man kanske kräva att villkoren i någon mån skärpas, t. ex. genom strängare krav i fråga om återbetalningen. En utvidgning av rätten till statslån för allmänna samlingslokaler skulle i så fall icke behöva innebära någon ökad belastning för statskassan”.

Statsutskottet anknöt till vad motionärerna anfört därom, att något formellt hinder icke funnes för religiösa sammanslutningar att komma i åtnjutande av samlingslokalslån och hänvisade vidare till att formerna för stöd vid anordnande av allmänna samlingslokaler komme att behandlas av bostadskollektiva kommittén. Utskottet förklarade sig därför icke berett att i förevarande sammanhang förorda bifall till motionärernas yrkande och hemställde att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagen beslöt i enlighet härmed.

I skrivelse till chefen för socialdepartementet anförde 1951 års prästmöte för Stockholms stift i anslutning till förenämnda motioner att det framlagda förslaget motsvarade ett i många församlingar känt behov och önskemål och att dess realiserande skulle vara till gagn för föreningslivet. Mötet

hemställde om en översyn av gällande bestämmelser till underlättande av möjligheterna till bidrag eller lån till samlingslokaler av kyrklig karaktär.

Bostadskollektiva kommittén, till vilken prästmötets framställning remitterats, gjorde följande uttalande i ämnet (SOU 1955:28):

... de av allmänna medel understödda samlingslokalerna används i avsevärd omfattning även av religiösa sammanslutningar för sammankomster av religiös natur. Exempelvis har den stora samlingsalen i det nya Folkets hus i Malmö regelmässigt använts för statskyrklig högmässogudstjänst. På andra håll har förekommit att allmän samlingslokal försetts med särskild inredning av kyrklig karaktär, såsom altare, och att vederbörande församling samt fria religiösa sammanslutningar avhållit gudstjänster i lokalen, vilken eljest användes företrädesvis för konserter, men även för andra sammankomster av rent profan karaktär i samma utsträckning som andra allmänna samlingslokaler i byggnaden (Årsta centrum i Stockholm). I viss omfattning kan sålunda behovet av lokaler för gudstjänster och religiösa sammankomster tillgodoses genom allmänna samlingslokaler av samma slag som dem vilka kan bli föremål för statligt stöd i enlighet med gällande statsbidragskungörelse. Allmän samlingslokal skall emellertid på lika villkor stå olika riktningar till förfogande. Vederbörande riksdagsmotionärer och den remitterade framställningen från stiftsmötet avser däremot statligt stöd åt lokaler, vilka, liksom kyrkor och församlingslokaler i allmänhet, skulle vara vigda för religiösa ändamål och underkastade bestämda restriktioner i fråga om användning för andra ändamål. Statsbidrag till sådana lokaler anser kommittén icke principiellt berättigat. Om däremot, som på sina håll kan vara fallet, i anslutning till en kyrkolokal eller ett församlingshem inredes särskilda samlingslokaler, vilka upplåtes enligt statsbidragskungörelsens regler, så möter givetvis icke hinder för kreditstöd av det härför beviljade statsanslaget. Någon författningsändring erfordras icke härför”.

Frågan om statligt stöd till de religiösa samfundens lokaler synes här efter icke ha behandlats i den offentliga diskussionen förrän spørsmålet ånyo aktualiserades genom motionerna I: 88 och II: 116 till 1962 års riksdag.

Det åt utredningen meddelade uppdraget avser enligt direktiven frågan om ”statligt stöd till de fria kristna samfundens kyrkor och samlingslokaler”.

De i Sverige verksamma religiösa sammanslutningarna torde, åtminstone övervägande flertalet av dem, omfattas av den i religionsfrihetslagen upptagna definitionen på trossamfund, dvs. sammanslutning för religiös verksamhet, vari ingår att anordna gudstjänst. Trossamfunden är fria i den meningen att de icke är inordnade under Svenska kyrkan eller underkastade statlig reglering av sin verksamhet. Utredningsuppdraget skulle från denna utgångspunkt och med hänsyn till begränsningen ”kristna” kunna avse alla kristna trossamfund utanför den Svenska kyrkan — vare sig de har evangeliskt eller katolskt ursprung. Undantagna skulle vara allenast de icke kristna samfunden, exempelvis mosaiska, islamitiska och buddhistiska samfund, möjligen även vissa trosriktningar såsom Mormonkyrkan och

Jehovas vittnen, om vilka — även om vissa kristna åskådningar kommer till uttryck i deras förkunnelse — tvekan kan råda, huruvida de bör hänföras till kretsen av kristna samfund.

Båda inom och utanför de frikyrkliga kretsarna användes termen fria kristna samfund såsom en sammanfattande beteckning på de evangeliska trossamfund. Utredningen är övertygad om att i termen inlagts samma innebörd, då den i rikdagsbeslutet och i utredningsdirektiven använts för att ange ramen för det nu ifrågasatta statsstödet. Något inre samband med principen om religionsfrihet kan frågan om statsstödet omfattning icke anses äga. På grund härav har utredningen ansett stödet i princip böra begränsas till de i Sverige verksamma evangeliska trossamfund, evad de står den svenska kyrkan nära eller klart står utanför densamma.

Kretsen av trossamfund, som skulle vara berättigade till statligt stöd, kan icke gärna bestämmas genom en uppräknig av ett antal nu bestående evangeliska samfund. Genom utbrytningar kan uppkomma nya samfund, som likväl verkar på evangelisk grund. I den mån sådana nybildningar visar sig livskraftiga, synes det icke böra betagas dem möjligheten av ett eventuellt statligt stöd till deras kyrkobyggnader och andra samlingslokaler.

Synpunkter på frågan om statligt stöd till de fria samfunden

Uti de i det föregående närmare refererade motionerna I:88 och II:116 till 1962 års riksdag beröres bl. a. behovet av nya samfundslokaler på grund av befolkningsomflyttningar. Motionärerna torde närmast haft i sikte lokalbehovet i de expanderande storstadsregionerna. Till dessa och i synnerhet till deras förortsområden sker en omflyttning dels från stadskärnan, "cityområdet", och dels från landet i övrigt. För friförsamlingarnas vidkommande medför detta en uttunning såväl av cityförsamlingarna som av församlingarna ute i landet. I förorterna bildas i stället nya församlingar, som regelmässigt eftersträvar gudstjänst- och andra lokaler för sin verksamhet.

Även ute i landet ökar behovet av ifrågavarande lokaler, i fortsättningen benämnda samfundslokaler. På den egentliga landsbygden sammanhänger detta — förutom med självfallet krav på ökad standard — med en strävan hos åtminstone de större samfunden att sammansluta flera smärre församlingar till större enheter. Man lägger ned kapell och missionshus i utflyttningsorterna och söker samla gudstjänstlivet och den övriga verksamheten till tämpliga tätorter, som genom utvecklingen på kommunikationernas område utgör en lätt tillgänglig samlingspunkt även för församlingsmedlemmar, bosatta i "storförsamlingarnas" periferi. Om emellertid koncentrationen skall få åsyftad verkan — ökat medlemsantal, rikare församlingsliv och över huvud taget en stegrad aktivitet — följer härav många gånger behov av en ny kyrka och andra samfundslokaler. Givetvis föreligger även på åtskilliga håll behov att av annan anledning rusta upp befintliga otidsenliga och nedslitna lokaler. Det successivt ökade lokalbehovet i förening med stegrade produktionskostnader synes ha medfört farhågor för att samfundslokalerna icke skall kunna i fortsättningen finansieras på hävdvunnet sätt, d.v.s. genom frivilliga bidrag samt lån på den reguljära kapitalmarknaden.

Utredningen har sökt bilda sig en ungefärlig uppfattning om det aktuella investeringsbehovet för de fria samfundens kyrkor och andra samlingslokaler. Samfunden har tillfrågats dels angående storleken av de faktiska investeringarna åren 1954—1963 och dels angående planerade investeringar åren 1964—1973. Inkomna uppgifter redovisas i följande sammanställning.

De större fria kristna samfundens faktiska och beräknade investeringar i predikolokaler och andra samlingslokaler 1954—1963 resp. 1964—1973 i 1 000 kr, betr. sistnämnda tidsperiod enligt prisläget omkring årsskiftet 1963/64.

Samfund	1954—1963	1964—1973	Antal medl
Ev. Fosterl.st.	25 900	55 600	40 000
Metodistkyrkan	8 000	8 000	11 000
Sv. Alliansmissionen	6 200	7 800	15 000
Sv. Baptistsamf.	23 700	25 100	32 000
Sv. Missionsförb.	40 000 ¹	60 000	96 000
Örebro Missionsfören.	6 300	9 300	20 000
	(= 110 100)	(= 165 800)	(= 214 000)
Frälsningsarmén	— ²	47 200	41 000
Pingströrelsen	— ²	63 000	92 000
Summa	—	276 000	347 000

¹ 1950—1962 = 52 mkr.

² Uppgift har ej lämnats.

Såsom framgår av sammanställningen har sex samfund, representerande inemot 215 000 medlemmar, i investeringskostnader för perioden 1954—1963 uppgivit 110 mkr och för den senare perioden angivit sina beräknade investeringar för hithörande ändamål till omkring 165 mkr. Medräknas ytterligare två samfund med omkring 130 000 medlemmar blir för perioden 1964—1973 det beräknade investeringsbehovet i nuvarande penningvärde omkring 275 mkr. Från några med hänsyn till medlemsantalet mindre betydelsefulla samfund, representerande uppskattningsvis 10 000—20 000 anslutna, har uppgifter om planerade investeringar icke infordrats. Tages hänsyn jämväl till den byggnadsverksamhet, som kan förväntas inom dessa samfund under kommande tioårsperiod, kan det belopp de fria samfunden under ifrågavarande period totalt räknar med att investera i kyrkobyggnader och andra samlingslokaler uppskattas till inemot 300 milj. kr., d.v.s. c:a 30 milj. kronor per år i genomsnitt.

Från de fria samfunden har ibland framförts betänkligheter mot att för den utpräglad religiösa verksamheten mottaga statligt stöd. Denna inställning torde få ses mot bakgrunden av den principiella ståndpunkt, som frikyrkorörelserna intagit gentemot statsmakten. Man har tagit avstånd från varje form av statligt inflytande och hänför sig till mottot "en fri kyrka i en fri stat" med vad detta innebär av samvets- och församlingsfrihet samt frihet att meddela och söka sprida sin övertygelse utan inblandning från statens sida.

Vissa meningsriktningar framhåller att statens stöd icke kan väntas bli villkorslöst. Man befärrar att staten som en motprestation skall ställa sådana krav på samfunden att deras frihet och oberoende äventyras. Även om de facto sådana krav icke kommer att resas, skulle statens stöd indirekt kunna leda till att de fria samfunden sökte styra sin verksamhet efter de intentioner, som kunde komma att utgå från statsmakterna.

Ävenledes har uttalats farhågor för att den enskilda offervilja, som ytterst bildar grunden för de fria församlingarnas bestånd, skulle äventyras, om bidrag från det allmänna erhöles till den religiösa verksamheten.

Utredningen har vid en överläggning med representanter för de större fria samfunden, därvid i det föregående återgivna argument mot statligt stöd framfördes, emellertid bibragts den uppfattningen, att åtminstone inom samfundens centrala ledningar några principiella betänkligheter knappast numera föreläge mot att för den religiösa verksamheten utnyttja statens ekonomiska stöd, därest detta komme att erbjudas. Man framhöll dock uttryckligen, att ett slutligt ställningstagande måste bli beroende av arten av de villkor, som kunde komma att uppställas av staten i samband med en bidrags- eller lånegivning. Samfundens och de enskilda församlingarnas frihet att verka efter sin religiösa övertygelse måste ovillkorligen upprätthållas.

Stat och kommun lämnar redan nu bidrag till de fria samfunden, nämligen till kostnaderna för vad som kan betecknas som samfundens insatser av allmänt fostrande och karaktärsdanande art i speciell mening. Denna samhällsnyttiga verksamhet har erhållit det allmännas stöd dels i form av direkta bidrag till skolor och studieverksamhet m. m. och dels — genom bidrag från allmänna arvsfonden — till ungdomslokaler. Enligt uppgifter i SOU 1963: 39, Kyrkor och samfund i Sverige, uppgick mot slutet av 1950-talet årliga bidrag av allmänna medel för skolverksamhet, sociala institutioner, ungdomsverksamhet samt studie- och fritidsverksamhet till omkring 7,3 miljoner kr. varav statsbidrag 4,7 miljoner kr., och bidrag från landsting och/eller kommuner 2,6 miljoner kr. Ur allmänna arvsfonden beviljades under de sju budgetåren 1955/56—1961/62 andra religiösa sammanslutningar än Svenska kyrkan bidrag till lokaler för ungdomens fritidssysselsättning med sammanlagt omkring 4,2 miljoner kr. eller sålunda i genomsnitt med c:a 600 000 kr. per budgetår. Till jämförelse må nämnas, att under nu nämnda tidsperiod utdelades från arvsfonden totalt omkring 26 miljoner kr. Under senare år har därjämte i viss utsträckning de fria kristna samfunden beviljats bidrag av vattenregleringsmedel enligt 4 kap. 15 § vattenlagen. Beloppen är dock åtminstone ännu så länge relativt blygsamma och uppgick för åren 1958—1963 till sammanlagt omkring 400 000 kr.

Det ligger i sakens natur att de fria kristna samfundens positiva samhällsinsatser icke är begränsade till vad som i det föregående betecknats såsom fostrande och karaktärsdanande. Från det allmännas synpunkt synes samfundsaktiviteten närmast kunna betecknas som sidoordnad med den verksamhet som bedrivs av den av allmänna medel understödda Svenska kyrkan. Med denna utgångspunkt förefaller ett vidgat stöd till de fria samfunden väl befogat.

Samfundslokalerna synes i mycket vara att jämställa med de förenings-

lokaler och andra lokaler för det offentliga livet och för kulturella strävanden, till vilka staten bidrager enligt gällande bestämmelser om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler. Det torde i själva verket varit denna synpunkt som varit vägledande vid 1962 års riksdagsbeslut. Avsikten var ej att samfunden skulle givas någon privilegierad ställning i förhållande till andra organisationer utan endast att hänsyn skulle tagas till deras särart. Möjligheten att anordna det statliga stödet efter mönster av samlingslokalskungörelsens regler antydes, samtidigt som utskottet framhåller, att vissa modifikationer kan bli erforderliga, främst i vad avser skyldigheten att upplåta lokalerna till utomstående.

Såsom ett skäl mot att i dagens läge tillskapa en ny statlig stödform för de fria samfunden skulle kunna åberopas, att frågan om den framtida gestaltningen av förhållandet mellan staten och Svenska kyrkan står på dagordningen. Arbetet inom "1958 års utredning kyrka—stat" utgör emellertid endast en förberedelse och planläggning för den på själva sakfrågan direkt inriktade utredning som därefter torde komma att följa. De ställningstaganden, som skulle kunna påstås bli föregripna genom att staten nu åtager sig vissa ekonomiska förpliktelser gentemot de fria samfunden, torde därför tillhöra en tämligen avlägsen framtid.

Utredningen har för sin del kommit till den uppfattningen, att övervägande skäl talar för att staten skall äga möjligheter att stödja de fria samfundens lokaler. Huruvida detta stöd i väsentliga delar bör kunna utformas med bestämmelserna i kungörelsen om statslån till allmänna samlingslokaler som förebild eller utgå i bidragsform skall utredningen i det följande taga ställning till, därvid först en redogörelse skall lämnas för nyssnämnda **bestämmelser.**

Gällande bestämmelser rörande statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler

Alltsedan budgetåret 1942/43 har statlig stödverksamhet bedrivits för att främja tillkomsten av allmänna samlingslokaler, i främsta rummet med tanke på föreningslivets behov av utrymmen för möten, studieverksamhet och förströelse. Verksamheten regleras för närvarande av kungörelsen den 24 maj 1957 om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. (nr 367, ändr. 315/1960).

Med allmänna samlingslokaler förstås för allmänheten avsedda hörsalar samt rum för sammanträden, samkväm och studiearbete jämte därtill hörande erforderliga utrymmen, vilka lokaler prövas behövliga för det offentliga livet och de kulturella strävandena inom orten, särskilt med hänsyn till föreningslivets behov. För bidrag av statsmedel förutsättes vidare att lokalerna opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor skall upplåtas åt envar inom orten verksam organisation. Jämväl inom samma byggnad inrymda lokaler, som på motsvarande sätt upplåtes för ungdomsverksamhet, anses som allmänna samlingslokaler.

Statens stöd till de allmänna samlingslokalerna utgår i form av lån, som kan beviljas för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnad. Med ombyggnad förstås sådan ändring, förbättring eller modernisering som ej är att hänföra till löpande underhåll. Lånet står i viss relation till byggnadskostnaden eller köpesumman och motsvarar normalt högst 50 procent och "när synnerliga skäl äro därtill" högst 70 procent av den byggnadskostnad som kan anses belöpa på de allmänna samlingslokalerna, det s. k. låneunderlaget. Under vissa förhållanden kan lån även lämnas lokalägare, som befinner sig i ekonomiskt trångmål och därför inte kan hålla lokalerna tillgängliga för föreningslivet på ett tillfredsställande sätt. Som särskilt villkor för sådant lån — s. k. saneringslån — gäller att kommunen skall lämna låntagaren visst ekonomiskt stöd. Statslån beviljas som regel i form av en räntefri stående del och en räntebärande amorteringsdel. Av beviljat lån kan högst ett belopp, motsvarande 40 procent av låneunderlaget — beträffande ungdomslokaler 50 procent — beviljas som en räntefri stående del. Amorteringsdelen skall förräntas med en fast annuitet, som bestäms med hänsyn till gällande ränta för lån från statens utlåningsfonder samt amorteringstidens längd, högst 25 år. Med nuvarande ränta — 5 1/4

procent — och med den amorteringstid som f. n. tillämpas vid nybyggnader och mera omfattande ombyggnader, 25 år, utgör annuiteten 7,23 procent.

Sedan amorteringstiden utgått, kan statslånets stående del helt eller delvis avskrivas. Ehuru det icke direkt utsäges torde avsikten ha varit att normalt hela den stående delen skall avskrivas. I praxis har också Kungl. Maj:t hittills alltid förfarit på så sätt.

För beviljat statslån skall som regel ställas inteckningssäkerhet i den egendom, till vilken lån utgått, med förmånsrätt inom 90 procent av det värde, vilket beräknas kunna vid tiden för lånets utbetalande åsättas fastigheten eller i förekommande fall tomträtten till fastigheten. I vissa fall — t. ex. då tvekan hyses angående möjligheterna att på längre sikt finansiera driften av en planerad samlingslokal, men då vederbörande kommun är angelägen att få lokalen till stånd — kan ett borgensåtagande från kommunens sida aktualiseras.

I enstaka fall kan samlingslokalslån beviljas, fastän lånesökanden varken har äganderätt eller tomträtt till den mark, där byggnaden är belägen. Det fordras dock att sökanden har sådan nyttjanderätt till marken, som provas betryggande med hänsyn till lånets ändamål och återbetalningstid. Härvid bör enligt praxis återstå åtminstone 40 år av nyttjanderättstiden. Kommunal borgen för lån är obligatorisk i fall där allmänna samlingslokaler ligger på mark, som innehas med annan nyttjanderätt än tomträtt.

Den förberedande granskningen av ansökningarna företages av statens nämnd för samlingslokaler. I samband med framställning om lån skall redovisas dels en inventering av ortens lokalbehov och befintliga lokaltillgångar, dels ett lokalprogram. För att nämnden skall kunna bedöma möjligheterna att förverkliga detta program, krävs uppgifter angående behovet av den planerade anläggningen och om den beräknade byggnadskostnaden samt eventuellt medeltillskott av engångsnatur eller löpande art, som kan påräknas från andra intressenter såsom kommun, företag m. fl. ävensom angående de framtida driftbetingelserna. Efter erforderlig utredning avger nämnden utlåtande till Kungl. Maj:t, som beslutar om lån.

Låntagare är skyldig att förvalta allmänna samlingslokaler enligt reglemente, som fastställs av statens nämnd för samlingslokaler. Nämnden har utarbetat ett normalreglemente, som i allmänhet brukar antas av lokalägarna. I detta erinras om skyldigheten att opartiskt upplåta lokalerna till andra organisationer etc. och föreskrives bl. a. att vid uthyrningen särskild hänsyn skall tagas till föreningslivet inom kommunen samt att lokalägaren för eget bruk äger disponera lokalerna i större utsträckning än hyresgästerna. Vidare rekommenderas en viss återhållsamhet beträffande uthyrning för privata tillställningar, firmafester o. d., i all synnerhet om alkoholhaltiga drycker serveras.

Beståndet av allmänna samlingslokaler utgöres f. n. av c:a 900 folkets hus, c:a 1 500 ordenshus och c:a 700 bygdegårdar. Härutöver tillkommer av

kommuner innehavda lokaler. Dessa kategorier utgör huvuddelen av de samlingslokaler, som kan komma ifråga för statligt stöd enligt lånekungörelsen.

Det finns tre riksorganisationer för lokalfrågor, nämligen Folkets husföreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund samt Våra gårdar, riksföreningen för nykterhetsrörelsens samlingslokaler.

Folkets husföreningarna har i allmänhet anknytning till den fackliga och politiska arbetarrörelsen, men även kommuner har ingått som medlemmar i riksorganisationen. Våra gårdar är, som framgår av organisationens fullständiga namn, nykterhetsrörelsens huvudorganisation för samlingslokaler. Anslutna är IOGT, NTO, Blåbandsrörelsen och nykterhetsorganisationen Verdandi. Bygdegårdarnas riksförbund har som intressenter bl. a. Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, Svenska landsbygdens ungdomsförbund, Svenska landsbygdens studieförbund och Jordbrukareungdomens förbund.

I fråga om den statliga låne- och bidragsverksamheten kan nämnas att intill den 30 juni 1963 beviljats sammanlagt 1 113 lån om c:a 120 milj. kr. Det genomsnittliga lånebeloppet har under senare år legat vid omkring 150 000 kr., utgörande omkring 50 procent av byggnadskostnaderna. I genomsnitt har den amorteringsfria delen utgjort drygt hälften av den beviljade lånesumman.

Upplåtelse av samfundslokaler till utomstående

Om de fria samfundens lokaler anses böra kunna komma i åtnjutande av statligt stöd, möter, som redan antytts, i första hand frågan om stödet bör ges formen av lån eller bidrag. Mellan denna fråga, å ena, samt den redan i direktiven berörda frågan om skyldighet att till utomstående upplåta de tack vare det statliga stödet tillkomna lokalerna, å andra sidan, råder emellertid ett sådant samband att den förra frågan icke lämpligen kan diskuteras, innan vissa överväganden gjorts i den senare frågan, närmare bestämt beträffande vilken upplåtelseskylldighet som bör föreskrivas för den händelse stödet utformas med bestämmelserna i kungörelsen om statslån till allmänna samlingslokaler som förebild.

I sitt av 1962 års riksdag godkända utlåtande över motionerna I: 88 och II: 116 anförde allmänna beredningsutskottet, att det icke syntes skäligt att en organisation skall behöva upplåta lokal för ändamål, som är oförenligt eller står i strid med dess allmänna syfte. För de kristna samfundens del skulle detta enligt utskottet i första hand innebära att hänsyn finge tagas till samfundslokalernas karaktär av gudstjänstrum. Man kan å andra sidan, fortsätter utskottet, icke bortse från att det från olika synpunkter kan vara ett samhällligt intresse att lokalerna i rimlig omfattning ställes till förfogande för vissa ändamål.

Tidigare har erinrats om att företrädare för de fria samfunden ställt sig positiva till ifrågasatt stöd till samfundens kyrkor och samlingslokaler. Statens engagemang har icke uppfattats som liktydigt med att samfunden eller de särskilda församlingarna genom att acceptera sådant stöd skulle nödgas uppgiva sitt principiella oberoende av statsmakten. Å andra sidan har från ett par håll uttalats, att lånevillkor som begränsade låntagarens rätt att själv bestämma över lokalernas användning icke kan godtagas. I fråga om upplåtelse till utomstående har sålunda deklarerats att avgörandet bör ligga i lokalägarens händer.

Utredningen hyser förståelse för denna på samfundens särart och av historiska skäl grundade inställning, men är icke beredd att reservationslöst ansluta sig till densamma. Ett i enlighet härmed utformat statsstöd skulle nämligen kunna innebära att staten subventionerade byggande av samlingslokaler, efter eget skön förbehållna ett relativt fåtal av ortens medborgare, oaktat lokalerna skulle kunna tillgodose jämväl andra med-

borgares lokalbehov. Det är visserligen sant att låntagaren som regel med egna eller på kapitalmarknaden upplånade medel måste bestrida en icke ringa del av kostnaden för lokalen, men det statliga bidraget kan dock förutsättas bli av sådan storlek, att man har anledning söka utforma lånevillkoren så, att lokalerna kan bli till gagn jämväl för en vidare krets. Det må även nämnas, att för den händelse låntagande trossamfund skulle erhålla oinskränkt rätt att efter eget gottfinnande förfoga över sina samlingslokaler motsvarande anspråk på rättighet att reservera sina med statligt stöd tillkomna lokaler uteslutande för det egna behovet med samma fog kunde resas av andra intressegrupper.

I princip bör enligt utredningens mening skyldighet föreligga för låntagaren att upplåta samlingslokaler till utomstående. Självfallet kan dock en sådan skyldighet, lika litet som när det gäller de allmänna samlingslokalerna, få inkräkta på lokalägarens rimliga anspråk på att för egen räkning få disponera lokalerna. Vidare synes uppenbart att hänsyn måste tagas till att lokalerna i första hand är avsedda för religiös eller i religiös anda bedriven verksamhet. Det måste därför vara uteslutet att påfordra upplåtelse för ändamål, som är oförenliga med vederbörande trossamfunds allmänna syften.

De fria kristna samfunden har under en följd av år ansökt om och av Kungl. Maj:t beviljats bidrag ur *allmänna arvsfonden* till lokaler, avsedda för ungdomens fritidssysselsättning. Vid bifall till sådana ansökningar har regelmässigt knutits det villkoret, att lokalerna skall upplåtas åt andra ideella organisationer, i den mån så kan ske utan att detta inkräktar på den egna ungdomsverksamheten. Enligt uppgift har detta villkor i den praktiska tillämpningen icke vid något tillfälle orsakat några konflikter. Mot bakgrunden av denna erfarenhet har flertalet samfund ansett sig oförhindrade att för sin ungdomsverksamhet utnyttja arvsfondsbidrag.

I fråga om tilldelning av *vattenregleringsmedel* synes Kungl. Maj:t ha sökt tillgodose icke blott vederbörande religiösa sammanslutning utan även — i överensstämmelse med stadgandet i 4 kap. 15 § vattenlagen — bygden i övrigt. Med en formulering, som torde ha influerats av motsvarande bestämmelse i samlingslokalskungörelsen, brukar nämligen i dessa fall föreskrivas, att bidragstagaren skall "opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor till envar inom orten verksam organisation upplåta lokalerna helt eller delvis för sådana ändamål, som få anses förenliga med syftet med den verksamhet, som är avsedd att bedrivas däri".

De samlingslokaler, som i våra dagar uppföres för religiösa ändamål, skiljer sig icke obetydligt från äldre tiders kapell och missionshus. De senare utgjordes många gånger av enbart ett gudstjänstrum och kanske därjämte av en mindre sal jämte något köksutrymme. De nutida samlingslokalerna domineras liksom tidigare av gudstjänstrummet, men härutöver finner man utrymmen för en varierande församlingsverksamhet, avseende exem-

pelvis barn- och ungdomsarbete, arbete bland församlingens kvinnliga medlemmar samt studie- och musikverksamhet.

Beträffande andra samfundslokaler än gudstjänstrummet bör enligt utredningen en villkorsbestämmelse av i huvudsak samma innebörd, som den Kungl. Maj:t tillämpar vid beviljande av bidrag av vattenregleringsmedel, erbjuda en lösning, som tillgodoser lokalägarens berättigade anspråk såväl på att i första hand för egen räkning kunna utnyttja lokalerna som att dessa icke skall behöva tillfälligt upplåtas för ändamål, vilka motverkar syftet med den verksamhet huvudmannen bedriver i lokalen.

Det centrala i en samfundsbyggnad — även om den inrymmer ungdoms- och liknande lokaler — utgöres naturligen av *gudstjänstrummet*, som är invigt för sitt ändamål och bl. a. avsett för vederbörande samfunds kulturhandlingar. Upplåtelse av *gudstjänstrummet* till utomstående är ingalunda främmande för de fria samfunden. Sålunda kan samfundens *gudstjänstrum* — låt vara i skiftande omfattning — upplåtas för sammankomster av mera allmänt social och kulturell art, såsom skolavslutningar och framförande av seriösa musikverk. Det förekommer även upplåtelse till andra evangeliska samfunds *gudstjänster*.

Vid övervägandet av frågan om upplåtelseskyldighet beträffande *gudstjänstrummet* i en med statligt stöd tillkommen samfundsbyggnad bör riktpunkten vara att återhållsamhet iakttages. Detta betingas både av *gudstjänstrummets* karaktär i och för sig och av de religiöst grundade känslor, med vilka det omfattas av församlingsmedlemmarna. Så långt det kan anses förenligt med statens ekonomiska engagemang i byggnaden bör också hänsyn tagas till det motstånd som inom frikyrkovärlden mer eller mindre finnes mot vad som lätt uppfattas som ett fjärmande från det frihetsideal som samfunden av ålder hyllat med avseende å sin egen ställning i samhället.

Det torde vara lämpligt att i fortsättningen till en början uppehålla sig vid upplåtelse av *gudstjänstrummet* för icke religiösa ändamål för att därefter övergå till upplåtelse för *gudstjänständamål*.

Vad till en början angår det förra spörsmålet — alltså *upplåtelse av gudstjänstrummet för icke religiösa ändamål* — har utredningen funnit sig kunna hämta viss ledning i lagen den 11 oktober 1963 om upplåtelse av kyrkorum i vissa fall (nr 501) och de uttalanden som gjorts i lagens förarbeten angående rättsläget på förevarande område för svenska kyrkans vidkommande. Lagen reglerar frågan om upplåtelse av kyrka för annat ändamål än *gudstjänst* och därmed jämförlig förrättning.

I proposition nr 149 till 1963 års riksdag angav föredraganden, dåvarande statsrådet af Geijerstam, det då rådande rättsläget — ehuru icke entydigt och huvudsakligen grundat på sedvana — beträffande upplåtelse av den svenska kyrkans kyrkorum i huvudsak på följande sätt. Kyrkoherden ensam torde äga besluta om kyrkans användning för *gudstjänständamål* och

annan kyrklig verksamhet, vilken prästerskapet i församlingen utövar. Kyrkoherden torde vidare få besluta om upplåtande för andra ändamål, oavsett om ändamålet a) är kyrkligt men ligger vid sidan om prästerskapets ämbetsgöromål eller annan verksamhet inom församlingsangelägenheternas ram, b) avser upplåtelse av kyrkorummet för gudstjänständamål till sammanslutning, som står utanför församlingsorganisationen eller c) är av icke kyrklig karaktär. I sistnämnda tre fall fordras medgivande av kyrkorådet, som har att besluta beträffande de kostnader upplåtelsen förleder. Både kyrkoherden och kyrkorådet torde i dessa fall ha vetorätt, och båda har befogenhet att uppställa villkor i samband med att upplåtelse medgives.

I propositionen refereras ett avgörande av regeringsrätten (RÅ 1937 not E 16) i vilket spörsmålet om dispositionsrätten över kyrkan i fråga om visst gudstjänständamål behandlades. I fallet hade kyrkoherden i församlingen tillåtit en scoutförening att i samband med aftongudstjänsten disponera kyrkan för en scoutinvigning. Denna händelse föranledde kyrkorådet att fatta beslut, att även om öppnande av kyrkan för utomstående sammanslutning skedde i samband med gudstjänst, kyrkorådets godkännande dessförinnan skulle inhämtas. Konsistoriet upphävde kyrkorådets beslut när kyrkorådet genom beslutet överskridit sin befogenhet. Till detta slut kom även regeringsrätten, som i motiveringen angav överskridandet ha bestått däri, att kyrkorådet genom beslutet meddelat föreskrift, varigenom pastors rätt att för gudstjänständamål förfoga över församlingens kyrka inskränkts.

I propositionen anförde föredraganden att enligt hans uppfattning saknades anledning införa en ny ordning i vad avsåge kyrkoherdens befogenhet att upplåta kyrkorummet för gudstjänst eller därmed jämförlig religiös kulthandling. I sådana fall måste rent religiösa synpunkter vara avgörande och då torde kyrkoherden bäst kunna bedöma om kyrkorummet bör upplåtas för ändamålet i fråga. En annan sak var att hithörande spörsmål självfallet borde avgöras i en generös ekumenisk anda.

Föredraganden fann icke tillräckliga skäl föreligga att i författning reglera kyrkoherdens befogenheter, då det gällde dispositionen av kyrkorummet för kyrkligt ändamål. I sammanhanget erinrades om att beslut i ärenden rörande upplåtelse av kyrkorum torde kunna överklagas till domkapitlet. Enligt propositionen borde lagstiftningen på området innehålla regler om upplåtande av kyrkorummet för *andra än kyrkliga ändamål*. Vad angår frågan till vilka utomkyrkliga ändamål upplåtelse borde kunna ske, uttalades att allmängiltiga regler, som ger uttömmande besked härutinnan, syntes svåra att ställa upp. Det torde ändå kunna antagas att tillämpningen komme att ske med förståelse för de önskemål, som anmäler sig, och det syntes tillfyllest att genom lagstiftningen skapas garantier för att vissa för kyrkan betydelsefulla förhållanden i tillbörlig grad blir beaktade.

Enligt lagen må kyrkorum, som invigts för svenska kyrkans gudstjänst och som vårdas av församling, tillfälligt upplåtas för annat ändamål än

gudstjänst och därmed jämförlig förrättning under villkor, att upplåtelsen icke hindrar eller försvårar bruket av kyrkorummet för gudstjänst, annan på präst ankommande förrättning eller kyrkans verksamhet i övrigt, att den icke innebär något som strider mot kyrkorummets helgd eller kyrkans ordning samt att det kan tagas för visst, att kyrkorummet och dess inventarier skola behandlas med aktsamhet och pietet.

Rätt att besluta i fråga om upplåtelse tillkommer enligt lagen kyrkorådet med möjlighet för rådet att delegera beslutanderätten till kyrkoherden. Över kyrkorådets beslut må besvär anföras hos domkapitlet, över vars beslut klagan ej må föras.

Under lagens behandling i riksdag och kyrkomöte restes icke några invändningar i sak mot utformningen av de för upplåtelse till annat än gudstjänstämål bestämda materiella villkoren, vilka kan sägas vilja dels värna om den egna kyrkoförsamlingens prioritet till kyrkorummet, dels göra det möjligt att från kyrkorummet utestänga sammankomster med inslag, som kan antagas motsäga kyrkans religiösa ståndpunkt, dels ock säkra ett aktsamt och pietetsfullt utövande av dispositionsrätten till kyrkan. Villkoren synes därför, även om de aldrig kan så fixeras att varje tänjbarhet vid tillämpningen är utesluten, allmänt ha ansetts betryggande.

Vad nu anförts talar med styrka för att några berättigade intressen icke heller skulle trädas för nära, om såsom villkor för åtnjutande av statslån till samfundslokaler föreskrevs skyldighet att upplåta gudstjänstorummet för icke religiösa ändamål i huvudsak under de förutsättningar som framgår av de i det föregående återgivna bestämmelserna i 1963 års lag. Då lån i betydande utsträckning kan komma att utgå till lokaler i orter, i vilka brist på lämplig lokal omöjliggör eller försvårar anordnandet av sammankomster, anser utredningen det angeläget att genom införandet av en upplåtelseskyldighet i nu angiven omfattning söka åtminstone till en del avhjälpa denna brist. Orden "kyrkans ordning" i 1963 års lag torde emellertid därvid böra utbytas mot "samfundets trosuppfattning".

Utredningen övergår härefter till frågan om *upplåtelse av gudstjänstrummet till gudstjänstämål*. Till en början må även för detta fall motsvarande spørsmål för svenska kyrkans vidkommande beröras.

Såsom förut nämnts tillkommer det församlingens pastor att ensam besluta om kyrkans tillfälliga upplåtande för gudstjänst och därmed jämförlig förrättning. Pastors beslut kan överklagas på sakliga grunder hos domkapitlet, och över domkapitlets beslut kan — i olikhet med vad som är fallet i fråga om upplåtelse till annat än gudstjänstämål — talan föras hos Kungl. Maj:t.

Några författningsföreskrifter till ledning för det materiella bedömandet av dessa upplåtelseärenden finns icke. Huruvida högre instanser haft att pröva dylika ärenden är icke för utredningen känt. Det sagda innebär dock icke att pastor kan förfara godtyckligt; detta är uteslutet redan av den

omständigheten att pastor handlar under ämbetsansvar, varav följer att för hans åtgärder måste föreligga skäl som är objektiva eller allmängiltiga. Att kyrka bör upplåtas för ändamål, där ett upplåtande är motiverat, framhölls av kyrkolagsutskottet vid 1957 års kyrkomöte, som fann garantier för en sådan ordning kunna skapas genom att domkapitlet lämnade prästerna anvisningar i olika avseenden och ingrep om präst icke ställde sig dessa anvisningar till efterrättelse (bet. nr 17 s. 18).

Vad så angår motsvarande upplåtelsefråga för samfundens del är utredningen, såsom redan torde ha framgått, medveten om att denna fråga, med hänsyn till inställningen på vissa samfundshåll, är av ömtålig karaktär. Givetvis bör icke bli fråga om andra upplåtelser än sådana, mot vilka religiöst grundade betänkligheter icke kan med någon grad av fog anföras, och det är endast upplåtelser av dylik art som utredningen fortsättningsvis åsyftar.

Uredningen räknar icke med att till beviljandet av lån kommer att knytas något villkor om det lånesökande samfundets medlemsstorlek vare sig absolut eller i förhållande till ortens religiösa samfundsliv. Det framstår därför som ett angeläget önskemål att den statliga insatsen kan bli till gagn även för andra samfund på orten.

Tendensen torde gå mot större utjämning av de teologiska skiljaktigheter samfunden emellan, som tar sig uttryck i deras gudstjänstliv. En föreskrift om upplåtelseskyldighet torde därför icke komma att sakna praktisk betydelse i den meningen att lokalägaren regelmässigt skulle ha anledning anföras religiöst grundade betänkligheter mot de upplåtelsefall som av utomstående aktualiserades.

I en annan mening skulle däremot den praktiska betydelsen av en upplåtelseskyldighet kunna ifrågasättas, nämligen under åberopande av att, även om frågan lämnas oreglerad och upplåtelse av gudstjänstrum för religiösa ändamål därför ej kan påfordras, upplåtelsefrågorna ändock skulle komma att av lokalägarna prövas i en ekumenisk anda. Utredningen vill icke ställa riktigheten av det åberopade påståendet i tvivelsmål. Om ett villkor i nu diskuterad riktning uppställdes, skulle detta emellertid givetvis icke, lika litet som jämförbara lånevillkor i andra sammanhang, innebära någon misstro mot låntagarna i gemen. De statliga låne- och bidragsförordningarna torde genomgående kunna konstateras innehålla även sådana villkor, i fråga om vilka endast undantagsvis torde behöva riskeras att de ej skulle iakttagas av lån- och bidragstagarna, även om de icke medtoges. Metodiken förefaller naturlig med tanke på de besvärligheter ett motsatt förfarande skulle föra med sig.

Om i förevarande fall ett avsteg gjordes från nämnda metodik, skulle detta kunna tänkas få en återverkan som icke främjade den ekumenik varom nyss talats.

En avvägning av de nu anförda synpunkterna ger enligt utredningens

mening klart utslag för stadgande av upplåtelseskyldighet, varmed skulle — i analogi med vad som föreskrives i 9 § första stycket e) kungörelsen om statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. — följa att underlåtenhet att ställa sig stadgandet till efterrättelse medförde skyldighet för låntagaren att efter uppsägning omedelbart återbetala lånets hela belopp. Före det slutliga ställningstagandet till det här behandlade spörsmålet anser utredningen emellertid argumenteringen böra tillföras ytterligare en synpunkt, anknyttande till det förut berörda motstånd som på vissa samfundshåll förefinnes mot varje åtgärd som kan misstänkas tendera mot ett inkräktande på samfundens fulla självbestämmanderätt. Huruvida denna inställning innebär ett motstånd mot varje form av upplåtelseskyldighet kan vara föremål för tvekan.

Såsom framgår av det förut sagda kan utredningen, som sökt sätta sig in i de berörda samfundens synsätt, icke finna de framställda betänkligheterna tillräckligt bärande. Utredningen finner det av principiella skäl icke heller möjligt att ändock — av hänsyn enbart till deklARATIONER från vissa samfundshåll — efterge upplåtelseskyldigheten och därmed släppa garantin för att varje särskilt lån kommer till största möjliga gagn för samfundslivet på vederbörande ort. Däremot är utredningen beredd att låta själva föreskriften om upplåtelseskyldighet utgöra tillräcklig sådan garanti och alltså avstå från att stadga någon uppsägningspåföljd i händelse föreskriften icke efterföljes. I sistnämnda del förestavas ställningstagandet — utom av hänsyn till en opinion på vissa frikyrkohåll med bevekelsegrunder som förtjänar respekt — av övertygelsen att låntagarna icke kommer att medvetet försumma att iakttaga lånevillkoren, inklusive det villkor som stadgar upplåtelseskyldighet.

I det föregående resonemanget har såsom nämnts hela tiden förutsatts att mot de upplåtelser varom fråga är några religiöst grundade betänkligheter icke skulle med någon grad av fog kunna anföras. I fråga om upplåtelse av gudstjänstrum till icke religiösa ändamål har föreslagits att upplåtelseskyldigheten skulle vara beroende av att upplåtelsen ej innebar något som stred mot samfundets trosuppfattning. Vid tillämpning jämväl på upplåtelse för gudstjänständamål synes denna föreskrift fullt tillgodose det lokalägande samfundets naturliga intresse att den egna lokalen icke användes för kulthandlingar eller förkunnande av lärosatser som är stötande för samfundets trosuppfattning. Det samförstånd som råder frikyrkosamfunden emellan torde för övrigt göra risken ringa för tvistigheter om upplåtelseskyldighetens omfattning.

I den mån vederbörande trossamfunds stadgar el. dyl. icke föranleder till annat torde frågor om upplåtelse av samfundens statsbelånade kyrkor och samlingslokaler böra handläggas av den lokala församlingen (församlingsstyrelse, pastor eller motsvarande). Med hänsyn till den självständiga ställning som flertalet samfund tillerkänner lokalförsamlingarna torde för-

utsättning saknas för en föreskrift därom att lokalförsamlingens beslut skall kunna omprövas av överordnat organ. Detta hindrar givetvis icke att exempelvis frikyrkorådet eller annat samordnande organ utfärdar vägledande rekommendationer i ämnet, därest så skulle finnas lämpligt.

Sammanfattningsvis må anföras, att såsom villkor för statslån till de fria samfundens kyrkor och andra lokaler bör föreskrivas att låntagaren, i den mån så kan ske utan att det inkräktar på den egna verksamheten, skall opartiskt och på skäliga villkor tillfälligt upplåta lokalerna för ändamål, som ej kan anses motverka syftet med den verksamhet som är avsedd att bedrivas i lokalen.

För skyldighet att upplåta gudstjänstrum bör därutöver gälla, att upplåtelsen ej innebär något som strider mot rummets helgd eller samfundets trosuppfattning samt att det kan tagas för visst att gudstjänstrummet och dess inventarier behandlas med aktsamhet och pietet.

För såvitt upplåtelseskyldigheten avser gudstjänstämål bör dess iakttagande icke säkras genom någon påföljd om rätt för långivaren att i händelse skyldigheten åsidosättes uppsäga lån till omedelbar betalning.

KAPITEL 7

Lån eller bidrag

Med hänsyn till direktiven har utredningen funnit sig i första hand böra undersöka möjligheten att utforma ett statligt stöd till de fria kristna samfundens kyrkor och samlingslokaler med förebild i bestämmelserna om statslån till allmänna samlingslokaler.

Såsom framgår av den redogörelse, som lämnats i det föregående, utgår lån till de allmänna samlingslokalerna med belopp motsvarande viss procent, som regel högst 50, av ett för lokalerna beräknat låneunderlag, vid nybyggnad vanligen lika med byggnadskostnaden. Kungl. Maj:t har dock hittills, oavsett byggnadskostnadens storlek, icke beviljat lån, överstigande 750 000 kronor. Av lånet kan ett belopp, motsvarande upp till 40 procent av låneunderlaget, beviljas räntefritt och stående. Räntan å lånets amorteringsdel, som skall vara lika med den vid beviljandet gällande normalräntan från statens utlåningsfonder, kommer som regel att med åtminstone någon procent understiga gällande marknadsränta för bottenlån. Subventionsmomentet i ett sålunda konstruerat lån kan tydligen varieras, men torde i genomsnitt, åtminstone vid de större projekten, uppgå till 50—60 procent av lånets totalbelopp. Ett exempel må belysa det senast anförda. Antag att låneunderlaget, dvs. vanligen lika med den på de allmänna samlingslokalerna belöpande byggnadskostnaden, utgör 1 milj. kronor samt att statslån beviljas med belopp, motsvarande 50 procent av låneunderlaget. Av lånet förklaras ett belopp, motsvarande 25 procent av låneunderlaget, skola utgöra en räntefri stående del. Av det lån å sammanlagt 500 000 kronor, som sålunda beviljas, utgör då 250 000 kronor en räntefri stående del och likaledes 250 000 kronor en räntebärande amorteringsdel.

Som allmän förutsättning för statslån till allmänna samlingslokaler gäller, att lokalerna skall opartiskt, i skälig omfattning och på skäliga villkor upplåtas åt envar inom orten verksam organisation. Med hänsyn till samfundens särart har utredningen, som ansett en skyldighet för de fria samfunden att upplåta sina lokaler till utomstående organisationer icke kunna helt eftergivnas, dock, såsom jämväl förutsatts i direktiven, i vissa hänseenden modifierat denna skyldighet. Detta ställningstagande — redovisat i nästföregående kapitel — har begränsats till det fall att stödet utgår i låneform.

I samma kapitel har också erinrats om det motstånd som inom vissa

fria samfund förefinnes mot varje åtgärd som kan tänkas inkräkta på samfundets fulla självbestämmanderätt.

Även om den begränsade upplåtelseskyldighet utan uppsägningspåföljd, som utredningen föreslagit, borde kunna verka modifierande jämväl på den av vissa samfundsföreträdare deklarerade inställningen, har utredningen funnit det angeläget undersöka, huruvida icke från samfundens synpunkt vissa fördelar skulle kunna vinnas om statens stöd till samfundlokalerna i stället konstruerades som ett rent bidrag. Tanken är närmast den att man skulle pröva, om det är möjligt att utforma reglerna för erhållande av bidrag så, att upplåtelseskyldigheten kunde helt eller delvis eftergivnas, exempelvis på det sätt att bidragstagaren tillförsäkras oinskränkt dispositionsrätt till gudstjänstrummet men blir skyldig att i viss utsträckning upplåta ungdomslokalerna till utomstående.

Staten stöder ju genom olika slag av kontanta bidrag bl. a. byggnadsverksamhet av allmännyttig natur. Bidragsgivningen torde emellertid icke i något fall vara villkorslös. Regelmässigt förutsättes garantier för att den anläggning som erhåller statsbidrag, under en icke alltför kort tidrymd skall användas för det avsedda ändamålet. Skulle så icke bli fallet föreligger återbetalningsskyldighet, åtminstone delvis.

I förevarande sammanhang må till en början erinras om gällande bestämmelser angående statsbidrag till kommun för uppförande av skolbyggnader. När skolbyggnad, för vilken statsbidrag utgått, icke längre användes för sitt ändamål, skall detta anmälas för Kungl. Maj:t, som därefter beslutar om återbetalning av statsbidraget. Avskrivningstiden för skolbyggnader utgör i dessa fall normalt 60 år och återbetalningsskyldighet föreligger i princip beträffande den kvotdel av bidraget, som svarar mot skillnaden mellan 60 år och den faktiska användningstiden.

Från fonden för friluftslivets främjande, bildad av tipsmedel, beviljas bidrag till bl. a. fritidsanläggningar, såsom friluftsgårdar, raststugor, campingplatser, semesterbyar m. m. Bidrag utgår vanligen med 60 procent av anläggningskostnaden, dock med en maximering till 75 000—100 000 kronor för varje anläggning; till semesterbyar utgår bidrag med 6 000 kronor per stuga. Staten kräver att anläggning som fått bidrag skall vidmakthållas i 25 år. Om ändamålet förändras eller anläggningen upphör föreligger återbetalningsskyldighet med avseende å den tid, som anläggningen ej kommit att tjäna sitt ursprungliga ändamål. Såsom ytterligare bidragsvillkor gäller att anläggningen skall vara öppen för alla och envar, oavsett medlemskap i viss organisation eller sammanslutning. Kravet på den fria dispositionsrätten för envar tar sig t. ex. det uttrycket, att som villkor för bidrag uppställas att besökande skall äga rätt att förtära medhavd matsäck utan hinder av att i lokalerna servering mot betalning äger rum av kaffe, läskedrycker etc.

I det föregående har redogjorts för de bidrag som lämnas av arvsfonds-

medel och av vattenregleringsmedel till bl. a. de fria kristna samfundens lokaler samt för de villkor beträffande skyldighet att upplåta lokalerna till utomstående, som förknippas med sådan bidragsgivning.

De villkor, varmed de statliga bidragen till gemensamhetsanläggningar av skilda slag förenas, synes ge uttryck för den grundtanken att bidragen bör komma alla medborgare på en ort eller inom ett visst område till godo. I princip skiljer sig dessa villkor icke från vad som gäller beträffande det statliga stödet till de allmänna samlingslokalerna, ehuru detta stöd ges i form av lån. Vid sådant förhållande synes bidrag av statsmedel till de fria samfundens lokaler icke kunna förordas, med mindre dessa lokaler i viss utsträckning ställes till utomståendes förfogande som samlingslokaler. Detta måste i varje fall gälla om bidraget förutsättes bli av sådan storleksordning att det får ungefär samma ekonomiska betydelse för samfundet som lån med förebild av statslånen till allmänna samlingslokaler.

Såvitt utredningen kan bedöma skulle skillnaden mellan ett bidrag och ett lån med subventionsdel till samfundslokaler endast bestå däri att bidraget kan beräknas komma att utgå med lägre belopp i kronor räknat än motsvarande lån, sannolikt ungefär lånets hela belopp minskat med amorteringsdelen. Det kan ifrågasättas om ett system med bidrag skulle bereda församlingarna och samfundet den lättnad i finansieringen av kyrko- och samlingslokalsbyggnader som eftersträvas. Ätminstone i nuvarande läge torde nämligen kapitalanskaffningen särskilt för de större anläggningarna erbjuda betydligt större svårigheter än förräntning och amortering av det främmande kapital som investeras. För statsverket kan från administrativ synpunkt bidragsformen möjligen vara att föredraga framför låneformen, eftersom vid den förra bestyret med uppbörd av annuiteter bortfaller. Betydelsen härav torde dock vara ganska ringa. För statsbudgeten synes bidragsformen få den konsekvensen att ett anslag till samfundslokaler i sin helhet anvisas under driftbudgeten.

Sammanfattningsvis synes vad nu anförts ge vid handen, att konstruktionen av statens stöd till samfundslokalerna som ett rent bidrag knappast anvisar någon utväg att låta staten efterge den — i jämförelse med vad som gäller för de allmänna samlingslokalerna — starkt modifierade upplåtelseskyldighet som utredningen föreslagit vid val av låneformen för stödet till samfundslokalerna. Ej heller i övriga hänseenden kan bidragsformen anses överlägsen låneformen. Därtill kommer att den senare formen i allmänhet torde föredragas av samfundet själva. Utredningen har därför byggt sitt förslag på låneformen.

Utredningen vill slutligen anmärka att det bör kunna stå samfund eller församling fritt att från belåning undantaga exempelvis gudstjänstrummet, därest de lånevillkor som kan komma att uppställas beträffande detta rum skulle för lånesökanden framstå som oförenliga med hans trosuppfattning. Härigenom kommer ett eventuellt krav på upplåtelse till utomstående att

avse endast övriga lokaliteter i anläggningen. En konsekvens blir visserligen en minskning av låneunderlaget och därmed även av storleken av det statslån, som kan beviljas, men låntagaren vinner å andra sidan att gudstjänstrummets integritet blir till fullo respekterad. Det bör dock framhållas, att minskningen av låneunderlaget kan komma att menligt inverka på lånemöjligheterna för framför allt de mindre lokalerna, där gudstjänstrummet kan förutsättas utgöra det dominerande och mest kostnadskrävande utrymmet. Däremot synes ett sådant undantagande endast i ringa mån eller icke alls behöva påverka storleken av statslån till de mera omfattande, differentierade anläggningarna i storstadsområdena. Det förefaller nämligen sannolikt att av statsfinansiella skäl en långivning, motsvarande exempelvis 50 procent av låneunderlaget, oberoende av de totala kostnaderna, icke kan genomföras. Förmodligen nödgas man liksom beträffande de allmänna samlingslokalerna maximera lånens absoluta belopp, medförande exempelvis att en anläggning innehållande samfundslokaler som kostar tre miljoner kronor icke kan beviljas större statslån än en anläggning för två miljoner. Beträffande de mindre lokalerna vill utredningen peka på den i nästföljande kapitel föreslagna möjligheten att, när synnerliga skäl är därtill, bevilja lån med belopp, motsvarande intill 70 procent av låneunderlaget. Ett så bestämt lån i förening med maximal subventionsdel — enligt förslaget 40 procent av låneunderlaget — bör kunna bli låntagaren till god hjälp, även om gudstjänstrummet undantages från belåning.

Utformningen av statsstöd till samfundslokaler

Det statliga stödet till de fria kristna samfundens lokaler bör enligt utredningens mening utformas så att samfunden i görligaste mån beredes samma möjligheter som ägare av profana samlingslokaler att erhålla sådant stöd. Detta synes tala för att stödet konstrueras efter mönster av den statliga långivningen för anordnande av allmänna samlingslokaler.

Vad till en början beträffar kretsen av låneberättigade förordrar utredningen, att statslån skall kunna beviljas församling eller annan därmed jämförlig sammanslutning, tillhörande annat evangeliskt trossamfund än Svenska kyrkan för nybyggnad, ombyggnad eller köp av byggnad, avsedd att inrymma gudstjänstrum och andra samlingslokaler. Med hänsyn till de organisatoriska förhållandena inom vissa samfund bör lån även kunna beviljas de särskilda samfunden. Att Svenska kyrkan undantages sammanhänger med att frågan om finansieringen av Svenska kyrkans byggnadsverksamhet uppenbarligen icke har med utredningsuppdraget att skaffa.

Till bestridande av kostnader för löpande eller eftersatt underhåll bör statligt stöd icke lämnas, vare sig i form av lån med subventionskaraktär eller eljest. Ett sådant stöd synes nämligen i realiteten liktydigt med ett statligt driftbidrag och innebära att man för en speciell kategori samlingslokaler anordnar en stödform, som hittills icke ansetts bära ifrågakomma för de allmänna samlingslokalerna. Ytterligare kan anföras att ett sådant stöd i åtskilliga fall sannolikt endast skulle innebära, att man temporärt bevarade lokalbeståndet på orter, där till följd av befolkningsomflyttningar eller eljest ändrade förhållanden underlaget för församlingsverksamheten på något längre sikt kommer att visa sig otillräckligt.

Statslån bör kunna utgå med ett belopp, motsvarande högst 50 procent eller, när synnerliga skäl äro därtill, högst 70 procent av låneunderlaget för byggnaden, bestämt på sätt i 4 § samlingslokalkungörelsen angives. Vad som skall avses med synnerliga skäl framgår icke vare sig i kungörelsen om allmänna samlingslokaler, där motsvarande uttryck förekommer, eller av förarbetena. I praxis har bestämmelsen ansetts tillämplig beträffande främst smärre anläggningar i glesbygder och i områden med minskande befolkning. Motsvarande betraktelsesätt torde kunna anläggas vid belåning av samfundslokaler. Men även andra fall torde komma ifråga, där det bedömes som angeläget att en samfundslokal

kommer till stånd eller bibehålles, men där församlingens möjligheter att själv anskaffa kapital är begränsade.

Normalt bör lånet utgöras av en räntefri stående del och en amorteringsdel. Hinder bör dock icke möta att, där så finnes lämpligt och efter mönster av vad som tillämpas vid långivningen till de allmänna samlingslokalerna, hela lånet beviljas räntefritt och stående eller, undantagsvis, att amorteringsskyldighet föreskrives för lånet i dess helhet. Den räntefria stående delen förutsättes icke skola överstiga ett belopp, motsvarande 40 procent av låneunderlaget, och amorteringsdelen skall förräntas med en fast, vid lånets beviljande bestämd annuitet. Räntefoten skall vara lika med den vid beviljandet gällande normalräntan för lån från statens utlåningsfonder. Beträffande lån för nybyggnader bör gälla att lånet skall vara slutamorterat inom 25 år. Vid ombyggnader bör kortare amorteringstid kunna föreskrivas med hänsyn till lånets storlek samt byggnadens ålder och beskaffenhet.

Efter amorteringstidens utgång och sedan amorteringsdelen slutbetalats bör den räntefria delen kunna helt eller delvis avskrivas. Det förutsättes att avskrivning helt av den räntefria stående delen kommer att bli det normala och att återbetalningsskyldighet endast i undantagsfall skall ifrågakomma, exempelvis där lokalerna i fortsättningen kan antagas icke komma att användas för avsett ändamål.

Med den motiveringen att församlingarna önskade i så snabb takt som möjligt minska sina skulder har framkommit förslag därom att den räntefria lånedelen skulle avskrivas successivt med lika stora belopp årligen under lånets löptid. Med hänsyn till att som lånevillkor torde böra uppställas bl.a. att, för den händelse låntagaren avhänder sig fastigheten utan långivarens medgivande eller nyttjar den för annat än avsett ändamål, lånet i sin helhet skall omedelbart vara till betalning förfallet, synes subventionsdelen av beviljat lån icke böra avskrivas förrän tidigast vid amorteringstidens utgång.

Säkerheten för beviljat statslån bör utgöras av inteckningar inom 90 procent av det värde, som vid besiktning och värdering åsättes fastigheten eller tomträtten. I samlingslokalskungörelsen finns som tidigare nämnts en särbestämmelse för det fall att låntagaren innehar marken med annan nyttjanderätt än tomträtt. I sådant fall må lån beviljas endast under förutsättning att vederbörande kommun iklätt sig borgen för lånet. Ett häremot svarande stadgande torde bli av ringa praktisk betydelse för ägare av samfundslokaler och lånemöjligheterna föreslås därför begränsade till de fall, där låntagaren innehar den aktuella fastigheten med äganderätt eller tomträtt.

Handläggningen av låneärenden

Möjlighet för de fria samfunden att på förmånliga villkor erhålla statliga lån till sina lokaler kan väntas medföra, att ett stort antal församlingar och andra lokala enheter söker förverkliga sina byggnadsplaner. I sammanhanget behöver endast hänvisas till de uppgifter angående planerade investeringar för byggnadsändamål som lämnats av vissa samfund (jfr sid. 28). Ehuru utredningen icke ansett det falla inom det meddelade uppdraget att framlägga förslag till anslagsberäkning, kan icke anses uteslutet att anspråken på lån kommer att till beloppet överstiga tillgången på medel för ändamålet.

Skulle byggnadsplaneringen ankomma helt på de lokala församlingarna torde man få räkna med att flera församlingar på samma ort samtidigt önskar realisera sina önskemål även i sådana fall, där det med hänsyn till ortens ringa invånarantal knappast kan vara försvarligt att med statsmedel stödja tillkomsten av mer än en lokal. Man kommer antagligen att möta även den situationen — fortfarande på en mindre ort med flera samfund representerade — att ett samfund först erhållit statslån till sina lokaler och att något år senare ett annat samfund vill bygga. Slutligen kan erinras om avvägningen av lokalbehovet för å ena sidan orter med vikande befolkningsunderlag och å andra sidan tätorter med stigande invånarantal, där byggnadsfrågor aktualiseras.

Beträffande församlingar med ringa medlemsantal har framkastats att de olika församlingarna på en ort skulle kunna gemensamt utnyttja en enda samfundslokal, antingen så att de tillsammans låter uppföra en lokal för gudstjänster och övrig verksamhet eller att en av församlingarna blir huvudman för lokalerna och andra församlingar på orten får genom överenskommelse som ej avser endast enstaka tillfällen hyra dessa lokaler för sina sammankomster. Det torde dock taga sin tid innan församlingarna mera allmänt är mogna för att sluta upp kring denna tanke. Församlingarna i de olika samfunden synes, även om det säges vara mera som förenar än som skiljer dem, sträva efter att var och en skaffa sig egna lokaler för den religiösa verksamheten. Vid sidan av önskemålet att skaffa sig ett eget andligt hem har framhållits de praktiska svårigheterna att samordna tiderna för gudstjänsterna. Det må dock erinras om att på vissa håll prövats en anordning med s. k. associativt medlemskap. Detta innebär att på

en ort en församling tillhörande exempelvis samfundet A bygger en kyrka. På orten boende anhängare till samfunden B och C deltagar i A-församlingens gudstjänster men är samtidigt anslutna till B- respektive C-samfundet. Huruvida den sålunda inledda ekumeniken kommer att tilltaga och bidra till att överbygga de motsättningar, som i skilda hänseenden föreligger mellan de olika fria kristna samfunden, undandrar sig utredningens bedömning.

Den frågan kan resas, huruvida för statslån till en församling bör uppställas krav på visst minsta medlemsantal, absolut eller i relation exempelvis till ortens religiösa samfundsliv. Det stora flertalet friförsamlingar, framför allt å landsbygden, visar låga medlemssiffror. Med ledning av uppgifter i SOU 1963: 39 (sid. 275, tab. 11) kan beräknas, att antalet medlemmar i landsbygdsförsamlingarna i genomsnitt utgör 42 st. För stadsförsamlingarna är medeltalet 202. Till vidare belysning av frågan må nämnas, att år 1961 fanns inom Svenska alliansmissionens 380 församlingar 201 stycken, motsvarande 53 procent, med högst 25 medlemmar. För Metodistkyrkans 148 församlingar var motsvarande siffror 46 stycken och 31 procent.¹ Om man icke vill utestänga ett relativt stort antal församlingar från möjligheten att erhålla statslån, måste tydligen kravet på minsta medlemsantal sättas ganska lågt. Härtill kommer att medlemsantalet icke torde utgöra något tillförlitligt mått på församlingsaktiviteten. Att en församling har ett litet medlemsantal kan till exempel bero på att dess lokal är otidsenlig och förfallen. Det kan också vara fråga om en tämligen nybildad församling, som saknar egen lokal. I båda fallen kan det väl tänkas, att just en lösning av lokalfrågan skulle stimulera verksamheten. Utredningen har därför stannat för att icke uppställa visst lägsta medlemsantal som villkor för statslån, även om antalet församlingsmedlemmar givetvis måste tagas med i bilden som en faktor av betydelse, då lånefrågor aktualiseras.

Det beredande organet synes beträffande statslån till samfundslokaler böra få i huvudsak samma uppgifter, som statens nämnd för samlingslokaler har med avseende å den statliga låneverksamheten för anordnande av allmänna samlingslokaler. Utredningen har därför övervägt, huruvida nämnden för samlingslokaler bör anförtros beredningen av ärenden avseende lån till samfundslokaler eller om för ändamålet skall inrättas ett särskilt organ.

Till förmån för det förstnämnda alternativet kan anföras önskemål om att samordna de statliga stöden till allmänna samlingslokaler och till samfundslokaler. Vidare må framhållas att nämnden för samlingslokaler och till denna knuten expertis under en mer än 20-årig verksamhet samlat en rik erfarenhet rörande samlingslokalers lokalisering och planering m. m.

¹ De fria kristna samfunden räknade år 1961 omkring 350.000 medlemmar, fördelade på ca: 4 750 församlingar eller motsvarande. Antalet kyrkor och andra predikolokaler kan uppskattas till 6 000—6 500.

samt angående de ekonomiska problem, som är förenade med driften av sådana lokaler. Ytterligare kan erinras att nämnden enligt beslut vid 1963 års riksdag tillförts en ny uppgift inom ramen för den statliga stödverksamheten till förmån för samlingslokaler, nämligen frågor om statslån för anskaffning av studentkårlokaler. Sådana lånefrågor skall handläggas av nämnden i särskild sammansättning med representanter för studentkårerna, universitetskanslersämbetet och byggnadsstyrelsen.

Om sålunda framför allt samordningssynpunkter och behovet av att utnyttja samlingslokalsnämndens erfarenheter kan åberopas som skäl för att åt nämnden — eventuellt i särskild sammansättning med representanter för de fria kristna rörelserna — uppdraga beredningen av ärenden angående statslån till samfundslokaler, talar enligt utredningens uppfattning andra omständigheter för att sistnämnda låneärenden bör beredas av ett för ändamålet särskilt inrättat organ.

Det är möjligt att från samfundshåll en gemensam nämnd för låneärenden rörande samfundslokaler och allmänna samlingslokaler kan uppfattas som ett uttryck för en strävan från statsmakternas sida att vilja skjuta samfundslokalernas karaktär av samlingslokaler i förgrunden. En sådan uppfattning skulle kunna rubba samfundens förtroende för den föreslagna låneformen och medföra att det statliga stödet icke blir till avsett gagn för frikyrkorörelserna. Från denna synpunkt torde ett särskilt beredande organ representera den lyckligaste lösningen. Det kan även befaras att samlingslokalsnämnden i sin nuvarande utformning kommer att få svårigheter att fullgöra det merarbete som de nya låneärendena kan väntas medföra. Ett ökat antal sammanträdesdagar, f. n. i regel en dag i månaden, torde sålunda komma att krävas med därav följande svårigheter att avsätta tillräcklig tid härför för ledamöterna.

Utredningen vill därför föreslå att beredningen av ärenden rörande samfundslån anförtros ett särskilt organ, som lämpligen kan erhålla namnet statens nämnd för samfundslokaler. Nämndens ledamöter förutsättes bli utnämnda av Kungl. Maj:t för viss tid. Nämnden torde i likhet med nämnden för samlingslokaler böra erhålla åtta ledamöter. I nämnden bör ingå bl. a. representanter för de fria kristna samfunden. Någon förslagsrätt från samfunden synes icke böra föreskrivas, utan Kungl. Maj:t bör äga fria händer vid valet av ledamöter. Utredningen vill härjämte som sin mening framhålla att det kan vara till fördel, om nämnden för samfundslokaler och samlingslokalsnämnden i viss utsträckning erhåller gemensam representation.

Nämndens befattning med ärenden angående statslån till samfundslokaler bör kunna väsentligt underlättas, om genom samfundens egen försorg någon form av angelägenhetsgradering av aktuella projekt kunde åstadkommas. Det torde från alla synpunkter vara lyckligast, om sådana frågor som exempelvis angående prioritet för den ena eller den andra för-

samlingen på en ort eller avvägningen av konkurrerande anspråk från orter med vikande befolkningsunderlag och från expansiva storstadsförorter åtminstone i viss utsträckning kunde lösas på ett förberedande stadium genom samfunden själva eller inom någon delegation, där samfunden skulle vara representerade.

Flera av de fria samfunden har genom det i det föregående omnämnda Sveriges frikyrkoråd skapat ett organ för samverkan, vilket synes äga en auktoritativ ställning. Åtminstone för de anslutna samfundens vidkommande kan därför antagas att frikyrkorådet skulle kunna göra en betydelsefull insats, då fråga om statslån aktualiseras för en församling eller ett samfund. Det torde emellertid även vara möjligt att utsträcka frikyrkorådets verksamhet på förevarande område till de icke anslutna samfunden. Enligt uppgift förekommer nämligen mellan dessa samfund och rådet vid behov samarbete i gemensamma frågor. Till rådet adjungeras i sådana fall representanter för de s. k. närstående samfunden. Med en sådan sammansättning bör rådet få förutsättningar att uttala sig utifrån delegaternas samlade uppfattning vid den förberedande handläggningen av frågor rörande lån till samfundslokaler. Det föreslås därför att nämnden skall inhämta yttrande från frikyrkorådet i låneärenden, innan nämnden med eget utlåtande överlämnar ärendet till Kungl. Maj:t. Givet är att frikyrkorådet i en framtid kan erhålla annan benämning eller omorganiseras eller att de fria samfunden finner andra former för samverkan. Vad nu sagts om rådets medverkan i låneärenden bör därför gälla även annat organ för samverkan mellan de fria samfunden.

Nämnden för samfundslokaler skall givetvis tillse att utredningen i låneärenden är fullständig. Vid behov bör yttrande inhämtas från länsstyrelse, kommun eller annan som beröres av ärendet. Den samverkan över kommungränserna, som kommit till uttryck genom den nyligen genomförda indelningen i kommunblock, kan aktualisera hörande av vederbörande kommunala samarbetsnämnd.

KAPITEL 10

Kontroll

Från samfundshåll har framförts farhågor för att en statlig långivning skulle föranleda krav från statens sida på en långtgående kontroll av och insyn i samfundens och församlingarnas verksamhet. Det vill dock synas som om den statliga kontrollen icke skulle behöva bli särskilt ingående. Den kontroll som skulle kunna ifrågasättas hänför sig självfallet främst till församlingarnas ekonomiska ställning och skulle syfta till att få garantier för att föreskrivna annuitetsbelopp å statslån erlägges samt att vad lånevillkoren innehåller beträffande upplåtelse av lokalerna till utomstående iakttages.

De fria samfundens församlingar driver icke ekonomisk verksamhet. De har icke möjligheter att ekonomiskt utnyttja sina lokaler såsom är fallet beträffande flertalet allmänna samlingslokaler. De sistnämnda förutsättes i stor utsträckning finansieras med inkomster av danstillställningar, biograföreställningar och uthyrningsverksamhet etc. Motsvarande inkomst-källor står självfallet icke till buds för samfundslokalerna, låt vara att vissa mindre belopp kan väntas komma att inflyta genom uthyrningar till utomstående av lokaler för sammanträden, studieverksamhet etc. En fri-församling är till täckande av sina utgifter i princip hänvisad till kollekt och frivilliga gåvor i övrigt. Församlingens budget upptager merendels noggrant specificerade utgiftsposter, mot vilka balanserar en inkomstpost, be-tecknad "att insamla" eller liknande. Den statliga kontrollen finge väl närmast taga sikte på ett konstaterande, huruvida på utgiftssidan beräk-nats erforderliga belopp för statslånets förräntning och amortering. Det kan dock ifrågasättas om en sådan granskning skulle fylla något egentligt be-hov, i varje fall så länge församlingen fullgör sina ekonomiska för-pliktelser gentemot staten. Och skulle församlingen brista härutinnan tor-de i realiteten möjligheterna till rättelse vara mycket små. Det är ju icke gärna möjligt att såsom beträffande huvudmännen för allmänna sam-lingslokaler föreskriva eller tillråda att vederbörande skall på visst sätt ändra sin verksamhetsform i syfte att rörelsen skall ge ett bättre ekono-miskt utbyte. Det synes närmast vara så att ett genomförande av en stat-lig långivning till de fria samfundens lokaler måste bygga på det allmännas förtroende till samfundens vilja och förmåga att göra rätt för sig och under

sådana förhållanden synes en ekonomisk kontroll knappast fylla något egentligt ändamål.

Slutligen vill utredningen beröra frågan, huruvida församlingen bör åläggas att årligen till nämnden för samfundslokaler eller eventuellt till vederbörande länsstyrelse insända uppgift angående antalet upplåtelser av lokalerna till utomstående.

I fråga om upplåtelse för gudstjänständamål har utredningen anfört tidigare att någon påföljd i form av förtidsuppsägning av lånet icke bör ifrågakomma. Detsamma bör då gälla i fråga om uppgiftsskyldighet.

Vad angår upplåtelser av annat slag skulle en uppgiftsskyldighet kunna tänkas bidra till att hos församlingarna inskräpa betydelsen av att lånevillkoren i denna del efterlevs och icke blir endast en tom bokstav. Det synes böra ankomma på nämnden för samfundslokaler att meddela de kontrollföreskrifter i detta hänseende som kan vara erforderliga.

KAPITEL 11

Specialmotivering

I. Förslag till Kungörelse om statslån till samfundslokaler

Rubriken. I utredningsdirektiven talas om "statligt stöd till de fria kristna samfundens kyrkor och samlingslokaler". Vissa av de samfund och andra organisationer, vilka enligt föreliggande förslag avses bli låneberättigade, synes icke själva anse sig som "fria samfund" eller vilja betecknas som "frikyrkor". Exempelvis tycks Missions-sällskapet Bibeltrogna vänner och Östra Smålands missionsförening klart anse sig som rörelser inom Svenska kyrkan och Evangeliska Fosterlandsstiftelsen står också Svenska kyrkan nära. Pingströrelsens och Frälsningsarméns ställning i förhållande till Svenska kyrkan torde vara något oklar. I vissa sammanhang framhålles dessa organisationers karaktär av väckelserörelser inom Svenska kyrkan, medan man i andra fall betonar självständigheten och markerar ett visst avståndstagande från Svenska kyrkan. I den verksamhet, som bedrivs av samtliga i förevarande sammanhang aktuella sammanslutningar, ingår emellertid att anordna gudstjänst, varför de får anses uppfylla religionsfrihetslagens krav på "trossamfund". Utredningen begagnar i förevarande betänkande uttrycket "samfundslokaler" som en sammanfattande benämning på samfundens kyrkor och samlingslokaler.

1 §.

1 mom. omfattar efter ordalagen även Svenska kyrkan. Denna undantages genom det föreslagna stadgandet i 4 mom., där uttrycket "och dess församlingar" åsyftar i lagar och förordningar avsedda församlingar, som äger beskattningsrätt. Däremot omfattar 1 mom. även sådana evangeliska samfund, som anser sig arbeta inom Svenska kyrkans ram, oaktat de har egen församlingsorganisation.

I paragrafens 3 mom. upptages bestämmelser angående upplåtande av samfundslokaler till utomstående. Rörande den närmare innebörden av det föreslagna stadgandet hänvisas till den allmänna motiveringen.

2 §.

Efter mönster av kungörelsen om statslån till allmänna samlingslokaler föreslås att lån till samfundslokaler skall beviljas av Kungl. Maj:t. Hit-

hörande ärenden torde böra handläggas inom inrikesdepartementet. Såsom framgår av den allmänna motiveringen föreslår utredningen att låneärendena skall behandlas av en särskild nämnd, statens nämnd för samlingslokaler.

3—5 §§.

Förevarande stadganden har utformats med motsvarande bestämmelser i samlingslokalskungörelsen som förebild.

6 §.

En generell maximal subvention, motsvarande 40 procent av låneunderlaget, föreslås. I samlingslokalskungörelsen finns en särregel beträffande ungdomslokaler, inrymda i samma byggnad som övriga samlingslokaler, där subventionsdelen kan utgöra 50 procent av låneunderlaget. Denna bestämmelse har hittills endast i något enstaka fall åberopats i ärenden angående lån till allmänna samlingslokaler, utan man torde i stället vanligen ha beräknat subventionsprocenten för hela anläggningen något mera generöst än som skulle varit fallet om ungdomslokaler ej ingått i låneobjektet. Det må dessutom påpekas att samfundens ungdomslokaler ej kan väntas erhålla samma allsidiga användning som de profana ungdomslokalerna, varför full likställighet i subventionshänseende knappast kan anses påkallad.

Avskrivningsreglerna i andra stycket har omredigerats något i förhållande till motsvarande bestämmelser i 7 § samlingslokalskungörelsen. Någon ändring i sak åsyftas icke.

8 §.

I förslaget har icke upptagits någon motsvarighet till den uppsägningsgrund i samlingslokalskungörelsen som hänför sig till att lokalerna utnyttjas i uppenbart vinstsyfte.

Beträffande den begränsning av uppsägningsrätten som ligger i formuleringen under e) hänvisas till den allmänna motiveringen.

9—11 §§.

I likhet med vad som gäller de allmänna samlingslokalerna föreslås att låneansökningar innan slutlig prövning sker skall förhandsgranskas. Rörande det föreslagna förhandsgranskningsinstitutet och förfarandet hos nämnden hänvisas till den allmänna motiveringen.

12—19 §§.

Under ovanstående paragrafer upptagna bestämmelser återgiva i allt väsentligt samlingslokalskungörelsens stadganden.

2. Förslag till Instruktion för statens nämnd för samfundslokaler

Instruktionen bygger på gällande instruktion för statens nämnd för samlingslokaler den 4 juni 1943 (nr 279). Det kan övervägas huruvida allmänna verksstadgan den 7 januari 1955, nr 3 (omtryckt 616/1957) helt eller i vissa delar bör vara tillämplig å nämnden för samfundslokaler. Med hänsyn bl. a. till att verksamheten inom nämndens kansli åtminstone till en början icke kan väntas bli av någon större omfattning — utöver en deltidsanställd sekreterare knappast mer än en heltidsanställd befattningshavare — samt att nämndens ordförande icke kan förutsättas kontinuerligt leda kansliets arbete, synes allmänna verksstadgan endast i mycket begränsad omfattning kunna bli tillämplig. Därför synes mera praktiskt att i förslaget till instruktion söka uttömmande ange nämndens och dess befattningshavares åligganden m. m. Det kan tilläggas att motsvarande metodik kommit till användning vid utfärdande av exempelvis instruktion för statens friluftsnämnd den 10 maj 1963 (nr 109).

Reservation av ledamoten Gustafsson

Utredningen har funnit, att gällande regler om skyldighet att upplåta statsbelånade allmänna samlingslokaler inte helt kan överföras till att gälla för statsunderstödda samfundslokaler. Beträffande samfundslokaler som är komplementlokaler till gudstjänstrummet bör enligt utredningen dessa opartiskt och på skäliga villkor upplåtas till ändamål, som ej kan anses motverka syftet med den verksamhet som vanligtvis bedrivs i lokalerna. Uppfylles icke denna upplåtelseskyldighet så skall gälla, liksom för allmänna samlingslokaler som erhållit statsstöd, att låntagaren skall vara skyldig att efter uppsägning återbetala hela lånet. Mot detta stadgande har jag ingen erinran.

Då det gäller upplåtelse av *gudstjänstrum* i samfundslokaler som skall erhålla statsstöd, har utredningen funnit det nödvändigt att göra betydande avsteg från vad som gäller för statsunderstödda allmänna samlingslokaler. Utredningen anser att upplåtelseskyldighet skall föreligga jämväl för dessa lokaliteter, men finner det inte möjligt att föreslå några sanktioner gentemot låntagaren om upplåtelseskyldigheten inte iakttages evad det gäller upplåtelse för gudstjänständamål. Ej heller finner utredningen möjlighet föreligga att medgiva överklagande av låntagares beslut att vägra upplåtelse i sådant fall. Sådant överklagandemöjlighet föreligger vid vägran att upplåta till Svenska kyrkan hörande kyrkolokaler.

Då man dessutom vet att en stadgad upplåtelseskyldighet med avseende å gudstjänstrummet kan komma att innebära att en stor del av de fria kristna samfundens medlemmar anser sig förhindrade att utnyttja det statliga stödet till dessa lokaler, synes det mest naturligt att icke föreskriva skyldighet att upplåta gudstjänstrummet som villkor för statsbelåning.

Det får tagas för visst att på orter, där så är lämpligt och då förutsättningar för övrigt föreligger, lånesökande, i ekumenisk anda, medverkar till att upplåtelse av statsbelånade samfundslokaler även av gudstjänstrums karaktär och för gudstjänständamål kommer till stånd. Givetvis skall därvid gälla, att upplåtelsen inte får innebära något som strider mot rummets helgd eller samfundets trosuppfattning och att det kan antagas att gudstjänstrummet och dess inventarier behandlas med aktsamhet och pietet.

Upplåtelse enligt dessa förutsättningar bör kunna komma till stånd utan att någon formelig skyldighet därtill uppställas som villkor för erhållande av statsstöd.

Författningstextens 1 § 3 mom. bör erhålla följande lydelse: "I den mån det kan ske utan inkräktande på den egna verksamheten skola samfundslokaler, som *icke äro att hänföra till gudstjänstrum*, opartiskt och på skäliga villkor upplåtas för ändamål, som ej kan anses motverka syftet med den verksamhet, som *lokalerna äro avsedda att tjäna.*"

Einar Gustafsson

Särskilt yttrande av ledamöterna Eeg-Olofsson och Svensson

Inom utredningen har det rått full enighet om önskvärdheten av statligt stöd till de fria kristna samfunden avsett för deras behov av samlingslokaler. Endast på en punkt har det förekommit delade meningar, nämligen ifråga om villkoren för ett sådant stöd.

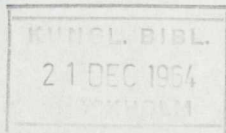
Vi har biträtt det av majoriteten framlagda förslaget men då reservation från en av ledamöterna i utredningen föreligger, har det syntts oss lämpligt att i ett särskilt yttrande motivera vårt ställningstagande.

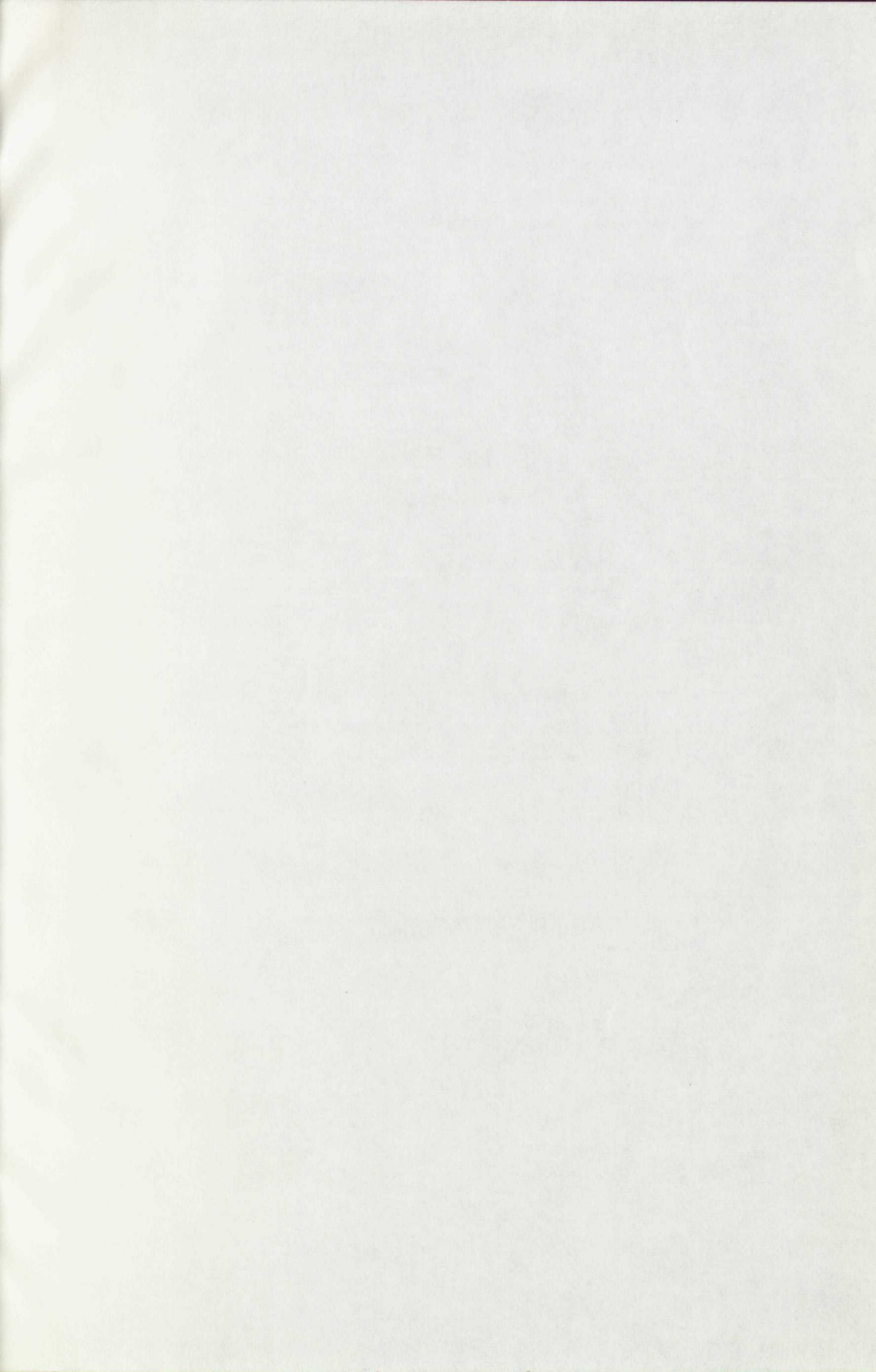
Vi anser det orealistiskt att föreslå ett statligt stöd utan någon som helst förpliktelse från samfundens sida även när det gäller upplåtelse av gudstjänstrum. De villkor som föreslagits betraktar vi som i första hand moraliskt bindande. Den juridiska sidan måste anses ha ytterst liten betydelse. Viktigare är emellertid att de villkor som föreslagits motsvarar den praxis som utbildats inom samfunden. Av motiveringen framgår enligt vår mening, att tillräcklig hänsyn tagits till samfundens krav på oberoende och månhet om att ej gudstjänstlokalerna kommer till användning på ett icke önskvärt sätt.

Vi har ansett det vara orimligt att äventyra statsanslag till samfundslokaler genom att frångå varje form av skyldigheter ifråga om gudstjänstlokalernas upplåtelse i ekumenisk anda. Vi hänvisar särskilt till vad utredningen anfört på sid. 39 där det heter: "Givetvis bör icke bli fråga om andra upplåtelser än sådana, mot vilka religiöst grundade betänkligheter *icke kan med någon grad av fog* (kurs. av oss) anföras, och det är endast upplåtelser av dylik art som utredningen fortsättningsvis åsyftar."

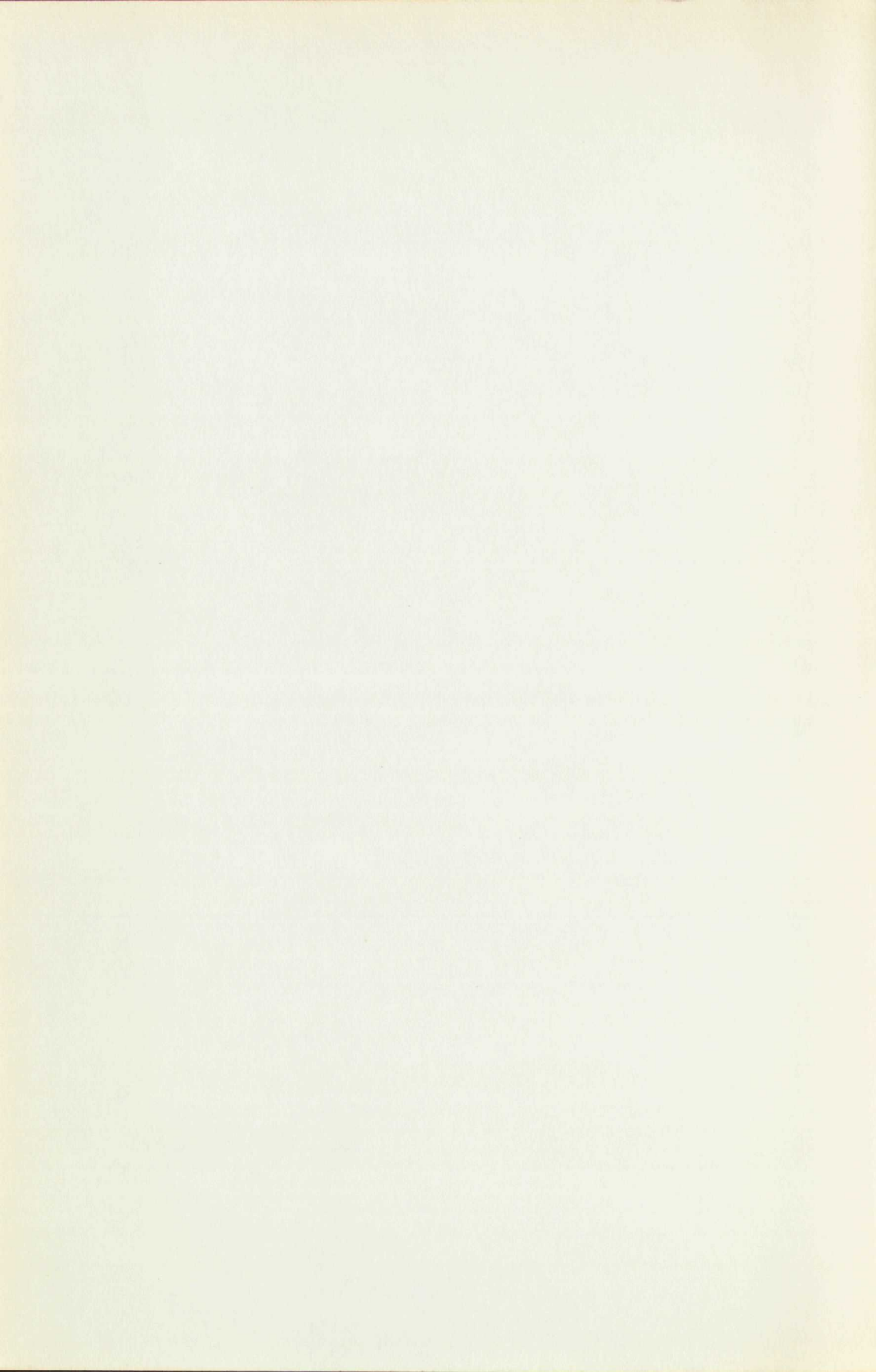
A. Eeg-Olofsson

Evert Svensson

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1964

1. Teknikerutbildning i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Del II.
2. Nordisk etterutdannelse i by- og regionplanlegging.
3. Nordiskt institut för elementarpartikelfysik.
4. Invalditetsvurdering, erstatningsfastsettelse, tabellsystemer m. v. i yrkesskadetrydene i Norden.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1964

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Företagsinteckning. [10]
Svensk namnbok 1964. [14]
Utlåtande av Juristkommissionen i Wennerström-affären. [15]
Rapport av parlamentariska nämnden i Wennerström-affären. [17]
Lag om förvaltningsförfarandet. [27]
Beräkning av pensionsreserv i pensionsstiftelse. [28]
Skadestånd II. [31]
Förtida tillträde, expropriationskostnad m. m. [32]
Familjerättskommittén. Äktenskapsrätt I. Författningstext. [34] Äktenskapsrätt II. Motiv. [35]
Sammanställning av remissyttranden över författningens utredningens förslag till ny författning. Del 3. Kap. 6 i förslaget till regeringsform. [38]
Rapport och arbetsmaterial från arbetsgruppen för det kommunala sambandet juni 1964. [39]
Rätten till arbetstagares uppfinningar. [49]

Försvarsdepartementet

Krigsmaktens förbandssjukvård. [20]

Socialdepartementet

Socialpolitiska kommittén. 3. Bättre åldersvård. [5] 4. Social omvårdnad av handikappade. [43]
Arbetsvidsförkortningens verkningar. [9]
Behandlingsforskning vid ungdomsvårdsskolorna. [24]
Ökat stöd till barnfamiljer. [36]
Mentalsjukvårdslag. [40]
1962 års utredning ang. sjuksköterskeutbildningen I. Grundutbildningen. [45] II. Vissa grundläggande undersökningar. [46]
Centrala rehabiliteringsutredningen 1. Samordnad rehabilitering. Del I. [50] 2. Samordnad rehabilitering. Del II. [51]

Kommunikationsdepartementet

Bliskrotning. [21]
Statens byggnadsbesparingsutredning 3. Offentliga byggnader. Ekonomiskt byggande. [26]
Friluftslivet i Sverige. Del I. Utgångsläget och utvecklingstendenser. [47]

Finansdepartementet

Värdesäkringskommittén 1. Indexlån. Del I. [1] 2. Indexlån. Del II. [2]
Alkoholreklamen. [6]
Statens skogar och skogsindustrier. [7]
Kommunal skatteutjämning. [19]
Nytt skattesystem. [25]
Koncernbidrag m. m. [29]

Ecklesiastikdepartementet

1958 års utredning kyrka-stat III. Religionsfrihet. [13] IV. Historisk översikt. Kyrkobegrepp. [16] V. Kristendomsundervisningen. [30]
Förbud mot utförelse av kulturföremål. [22]
Skolans försörjning med lärare II. [44]
Farmaceutisk utbildning och forskning. [48]

Jordbruksdepartementet

1960 års jordbruksutredning. 1. Kapitalutvecklingen i det svenska lantbruket. [8] 2. Lantbrukets strukturutveckling. [37]
Älgfrågan. [11]
Veterinärmedicinsk forskning och undervisning. Del II. [12]
Kronhjortsreservat m. m. [23]

Handelsdepartementet

Effektivare konsumentupplysning. [4]
Översättning av fördrag angående upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom) och tillhörande dokument. [18]
Översättning av viktigare följdförfattningar till fördragen angående Europeiska ekonomiska gemenskapen och Europeiska kol- och stål-gemenskapen. [33]

Inrikesdepartementet

Konsumtionsmönster på bostadsmarknaden. [3]
Bostadsstöd för pensionärer. [41]
Kommunal markpolitik. [42]
Statslån till samfundsloualer. [52]